

**XVI. RIADNE VŠEOBECNÉ ZHROMAŽDENIE
SYNODY BISKUPOV**

**Prvé zasadanie
(4. – 29. október 2023)**

Súhrnná správa

SYNODÁLNA CIRKEV NA MISII

ÚVOD

Drahé sestry, drahí bratia,

my všetci „*boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo*“ (1Kor 12, 13). Takúto skúsenosť, plnú radosti a vďačnosti, sme zažili na tomto prvom zasadaní synodálneho zhromaždenia, ktoré sa konalo od 4. do 29. októbra 2023 na tému „*Za synodálnu Cirkev: spoločenstvo, spoluúčasť, misia*“. Napriek nášmu rôznorodému pôvodu, rôznym jazykom a kultúram sme vďaka spoločnej milosti krstu dokázali spolu prežiť tieto dni zjednotení v srdci a duchu. Snažili sme sa spievať ako zbor, v ktorom mnohé hlasy akoby vyjadrovali jednu dušu. Duch Svätý nás obdaroval skúsenosťou harmónie, ktorú dokáže vytvoriť iba on; ide o dar a svedectvo v rozpoltenom a rozdelenom svete.

Naše zhromaždenie sa konalo v čase, keď vo svete zúria staré i nové vojny s tragickými následkami, ktoré postihli nespočetné množstvo obetí. Medzi nami zaznievalo volanie chudobných, migrantov z donútenia i tých, ktorí trpia násilím a ničivými dôsledkami klimatických zmien. Ich nárek sme počuli nielen prostredníctvom médií, ale ozýval sa aj v hlasoch mnohých prítomných, ktorí sú osobne zasiahnutí týmito tragickými udalosťami, či už prostredníctvom svojich rodín alebo svojho národa. Všetci sme mali po celý čas toto volanie na srdci a v modlitbách a premýšľali sme, ako môžu naše cirkvi podporiť cesty zmierenia, nádeje, spravodlivosti a pokoja.

Naše stretnutie sa konalo v Ríme, boli sme tam zhromaždení okolo Petrovho nástupcu, ktorý nás posilňoval vo viere a povzbudzoval k odvážnej misii. Ako veľkú milosť sme vnímali ekumenickú vigíliu na začiatku nášho zasadania, na ktorej sa predstavitelia a zástupcovia rôznych cirkví a kresťanských spoločenstiev modlili spolu s pápežom pri Petrovom hrobe. Vo svätej Božej Cirkvi ticho kvasí jednota; vidíme ju na vlastné oči a vydávame o nej svedectvo plné radosti. „*Aké je dobré a milé, keď bratia žijú spolu*“ (Ž 133, 1).

Na želanie Svätého Otca sa na zhromaždení zišli spolu s biskupmi aj ďalší členovia Božieho ľudu. Biskupi, zjednotení medzi sebou a s biskupom Ríma, zviditeľnili Cirkev ako spoločenstvo cirkví. Laici, zasvätené osoby, diakoni a kňazi boli spolu s biskupmi svedkami procesu, ktorého zámerom je zapojiť celú Cirkev a každého jedného v Cirkvi. Ich prítomnosť nám pripomenula, že zhromaždenie nie je izolovanou udalosťou, ale integrálnou súčasťou a nevyhnutným krokom v synodálnom procese. Množstvo vystúpení a pluralita postojov vyjadrených na zhromaždení ukázali Cirkev, ktorá sa učí prijať synodálny štýl a hľadá najvhodnejšie spôsoby, ako ho uskutočniť.

Od začiatku našej cesty, ktorá nás priviedla k tomuto zasadaniu, uplynuli už viac ako dva roky. Po otvorení synodálneho procesu 9. októbra 2021 sa všetky cirkvi, hoci rôznym tempom, zapojili do procesu načúvania na diecéznej, národnej a kontinentálnej úrovni, ktorého výsledky boli zaznamenané v príslušných dokumentoch. Toto zasadanie otvorilo fázu, v ktorej celá Cirkev prijala plody tejto konzultácie, aby v modlitbe a dialógu rozpoznala cesty, ktoré nás Duch povoláva nasledovať. Táto fáza bude trvať do októbra 2024, keď druhé zasadanie zhromaždenia dokončí celé dielo a predloží ho Svätému Otcovi.

Celá táto cesta je zakorenená v Tradícii Cirkvi a odohráva sa vo svetle koncilového učenia. Druhý vatikánsky koncil bol v skutočnosti ako semeno zasiaté na poli sveta a Cirkvi. Pôdu, v ktorej vykličil a vyrástol, tvoril každodenný život veriacich, skúsenosť cirkví všetkých národov a kultúr, mnohé svedectvá svätosti a úvahy teológov. Synoda 2021 – 2024 pokračuje

v čerpaní energie z tohto semena a v rozvíjaní jeho potenciálu. Synodálna cesta je vlastne realizáciou toho, čo koncil učil o Cirkvi ako o tajomstve a Božom ľude, povolanom k svätosti. Oceňuje prínos všetkých pokrstených, každého podľa jeho povolania, a pomáha im lepšie chápať a uvádzať do praxe evanjelium. V tomto zmysle predstavuje skutočný akt ďalšej recepcie koncilu, predlžuje jeho inšpiráciu a oživuje jeho prorockú silu pre dnešný svet.

Po mesiaci práce nás Pán volá, aby sme sa vrátili do našich cirkví a odovzdali vám všetkým plody našej práce a pokračovali na spoločnej ceste. Tu v Ríme nás nebolo veľa, ale cieľom synodálnej cesty, ktorú zvolal Svätý Otec, je zapojiť všetkých pokrstených. Vrúčne si želáme, aby sa to stalo, a chceme sa zaviazat', že to umožníme. V tejto súhrnnej správe sme zhromaždili hlavné body, ktoré sa vynorili v dialógu, modlitbe a diskusii, ktorými sa vyznačovali tieto dni. Naše osobné príbehy obohatia túto syntézu o tón prežitej skúsenosti, ktorú žiadny dokument nemôže dostatočne zachytiť. Budeme tak môcť svedčiť o bohatstve našich skúseností s počúvaním, tichom, zdieľaním a modlitbou. Podelíme sa tiež o to, že nie je ľahké počúvať rôzne myšlienky bez toho, aby sme okamžite nepodľahli pokušeniu oponovať vyjadreným názorom; alebo ponúknuť svoj príspevok ako dar pre druhých, a nie ako niečo absolútne či isté. Pánova milosť nás však viedla k tomu, aby sme to napriek našim obmedzeniam dosiahli, a to bolo pre nás skutočnou skúsenosťou synodality. Tým, že sme ju praktizovali, lepšie sme jej porozumeli a pochopili jej hodnotu.

Pochopili sme totiž, že kráčať spoločne ako pokrstení ľudia v rozmanitosti chariziem, povolání a služieb je dôležité nielen pre naše spoločenstvá, ale aj pre svet. Evanjeliová solidarita je ako lampa, ktorá nesmie byť umiestnená pod mericou, ale na svietniku, aby mohla osvetľovať celý dom (porov. Mt 5, 15). Svet dnes potrebuje toto svedectvo viac ako kedykoľvek predtým. Ako Ježišovi učeníci sa nemôžeme vyhýbať zodpovednosti za to, aby sme ukazovali a odovzdávali zranenému ľudstvu Božiu lásku a nehu.

Práca tohto zasadania sa uskutočnila v súlade s „postupom“ stanoveným v *Instrumentum laboris*, s pomocou ktorého sa zhromaždenie zamýšľalo nad charakteristickými znakmi synodálnej Cirkvi a dynamikou spoločenstva, misie a spoluúčasti, ktoré obsahuje. Mohli sme diskutovať o podstate otázok, identifikovať témy, ktoré si vyžadujú hĺbkové štúdium, a predložiť predbežný súbor návrhov. Vzhľadom na dosiahnutý pokrok preto súhrnná správa neopakuje ani nesleduje celý obsah *Instrumentum laboris*; skôr dáva nové impulzy vzhľadom na otázky a témy, ktoré sme považovali za prioritné. Nejde teda o záverečný dokument, ale len o nástroj, ktorý slúži na ďalšie rozlišovanie.

Súhrnná správa sa skladá z troch častí. V prvej je načrtnutá „tvár synodálnej Cirkvi“, ktorá predstavuje prax a chápanie synodality a jej teologické základy. Tu sa synodalita predstavuje predovšetkým ako duchovná skúsenosť, ktorá vychádza z kontemplácie Trojice a rozvíja sa prejavmi jednoty a rozmanitosti v Cirkvi. Druhá časť s názvom „Všetci učeníci, všetci misionári“ sa zaoberá všetkými tými, čo sa podieľajú na živote a poslaní Cirkvi, a ich vzájomnými vzťahmi. V tejto časti sa synodalita predstavuje najmä ako spoločná cesta Božieho ľudu a ako plodný dialóg medzi charizmami a službami, napomáhajúca príchod Božieho kráľovstva. Tretia časť nesie názov „Vytvárať väzby, budovať spoločenstvá“. Synodalita je tu predstavená najmä ako súbor procesov a siet' orgánov umožňujúcich výmenu medzi cirkvami a dialóg so svetom.

V každej z troch častí sa v jednotlivých kapitolách uvádza, v čom bola zhoda, otázky na ďalšiu reflexiu a návrhy, ktoré vyplynuli z dialógu. V časti o zhode sa identifikujú konkrétne body, ktoré udávajú smer úvah, podobne ako nám mapa pomáha nájsť cestu. Otázky na ďalšiu reflexiu sumarizujú body, v ktorých je potrebné prehĺbiť naše pastoračné, teologické a kánonické chápanie. Pripomína to križovatku, kde sa musíme zastaviť, aby sme lepšie

pochoptli smer, ktorým sa máme uberať. Návrhy naznačujú niektoré cesty, ktorými sa možno vydat'. Niektoré sa navrhujú, iné odporúčajú, ďalšie s istou naliehavosťou a rozhodnosťou požadujú.

V nasledujúcich mesiacoch budú pri rozvíjaní našich úvah zohrávať dôležitú úlohu biskupské konferencie, ako aj hierarchické štruktúry východných katolíckych cirkví, ktoré slúžia ako spojovací článok medzi miestnymi cirkvami a generálnym sekretariátom synody. Sú vyzvané, aby sa na základe už dosiahnutej zhody zamerali na otázky a návrhy, ktoré sa považujú za najnaliehavejšie. Mali by podporiť prehĺbené štúdium týchto otázok z pastoračného i teologického hľadiska a poukázať na ich kánonické dôsledky.

V našich srdciach nosíme túžbu spojenú s nádejou, že atmosféra vzájomného počúvania a úprimného dialógu, ktorú sme zažili počas dní spoločnej práce v Ríme, bude vyžarovať do našich komunít i po celom svete, a to poslúži rastu dobrého semena Božieho kráľovstva.

I. ČASŤ – TVÁR SYNODÁLNEJ CIRKVI

1. Synodalita: Skúsenosť a porozumenie

V čom bola zhoda

- a) Privítali sme výzvu, aby sme si znovu uvedomili synodálny rozmer Cirkvi. Synodálna prax je doložená v Novom zákone i v ranej Cirkvi, pričom v rôznych cirkvách a tradíciách nadobúda konkrétne historické formy. Druhý vatikánsky koncil túto prax „aktualizoval“ a pápež František opäť povzbudil Cirkev, aby ju obnovila. Synoda 2021 – 2024 je súčasťou tejto obnovy. Prostredníctvom nej svätý Boží ľud objavil, že synodálny spôsob mlčania, modlitby, počúvania a rozprávania, zakorenený v Božom slove a v radostných, hoci niekedy i bolestných stretnutiach, vedie k hlbšiemu uvedomeniu si, že všetci sme bratia a sestry v Kristovi. Neoceniteľným ovocím tohto procesu je zvýšené vedomie našej identity ako veriaceho Božieho ľudu, v ktorom je každý nositeľom dôstojnosti pochádzajúcej z krstu a každý je povolaný k diferencovanej spoluzodpovednosti za spoločné poslanie hlásať evanjelium.
- b) Tento proces oživil našu skúsenosť s Cirkvou a túžbu po Cirkvi ako Božom domove a rodine, po Cirkvi, ktorá je bližšie k životu svojho ľudu, menej byrokratická a viac vzťahová. S touto skúsenosťou a túžbou sa spájajú pojmy „synodálny“ a „synodalita“, ktoré ponúkajú prvotné pochopenie, no teraz si vyžadujú ďalšie objasnenie. Práve o takejto Cirkvi mladí ľudia v roku 2018 pri príležitosti synody o mladých prvýkrát vyhlásili, že po nej túžia.
- c) Spôsob, akým prebiehalo zhromaždenie v Aule Pavla VI., vrátane usadenia ľudí v malých skupinkách pri okrúhlych stoloch bol prirovnaný k biblickému obrazu svadobnej hostiny (Zjv 19, 9). Bol vnímaný ako symbol synodálneho spôsobu bytia Cirkvi a obraz Eucharistie, ktorá je prameňom a vrcholom synodality, s Božím slovom uprostred. V Cirkvi, ktorá žije synodálne, sa môžu rôzne kultúry, jazyky, obrady, spôsoby myslenia a skutočnosti spoločne a plodne zapojiť do úprinného hľadania pod vedením Ducha.
- d) Uprostred nás boli sestry a bratia pochádzajúci z národov postihnutých vojnou, mučeníctvom, prenasledovaním a hladom. Ťažká situácia ich národa, pre ktorú sa často nemohli zúčastniť na synodálnom procese, však prenikla do našich diskusií i modlitieb, čo prehĺbilo náš zmysel pre spoločenstvo s nimi a naše odhodlanie byť tvorcami pokoja.
- e) Zhromaždenie často hovorilo o nádeji, uzdravení, zmierení a obnovení dôvery, ktoré patria medzi mnohé dary, ktoré Duch vylial na Cirkev počas tohto synodálneho procesu. Otvorenosť voči načúvaniu a sprevádzaniu všetkých, vrátane tých, ktorí v Cirkvi trpeli zneužívaním a zranením, zviditeľnila mnohých, ktorí sa dlho cítili neviditeľní. Dlhá cesta k zmiereniu a spravodlivosti, vrátane riešenia štrukturálnych podmienok, ktoré takéto zneužívanie umožňovali, zostáva pred nami a vyžaduje si konkrétne gestá pokánia.
- f) Vieme, že pojem „synodalita“ je pre mnohých členov Božieho ľudu neznámy, čo u niektorých ľudí vyvoláva zmätok a obavy. Medzi obavy, ktoré zazneli, patrí aj to, že sa zmení učenie Cirkvi, čo povedie k odklonu od apoštolskej viery našich predkov, a

tak nebudeme schopní reagovať na potreby tých, ktorí dnes hladujú a túžia po Bohu. Sme však presvedčení, že synodalita je vyjadrením dynamickej a živej Tradície.

- g) Pápež František – bez toho, že by popieral význam zastupiteľskej demokracie – reaguje na obavy niektorých, že synoda by sa mohla stať orgánom väčšinového rozhodovania, ktorému by chýbal cirkevný a duchovný charakter a ohrozilo by to hierarchickú povahu Cirkvi. Je zrejmé, že niektorí sa obávajú, že budú donútení k zmene; iní sa obávajú, že sa nezmení vôbec nič alebo že bude príliš málo odvahy na to, aby sa postupovalo tempom živej Tradície. Aj za zmätkom a odporom sa niekedy môže skrývať strach zo straty moci a z nej vyplývajúcich privilégií. Vo všetkých kultúrnych kontextoch však pojmy „synodálny“ a „synodalita“ hovoria o spôsobe bytia Cirkvi, ktorý v sebe integruje spoločenstvo, misiu a spoluúčasť. Príkladom môže byť Cirkevná konferencia v Amazónii (CEAMA), ktorá je ovocím synodálneho misijného procesu v tomto regióne.
- h) V najširšom zmysle možno synodalitu chápať ako kresťanov kráčajúcich k Božiemu kráľovstvu v spoločenstve s Kristom a spolu s celým ľudstvom. Je zameraná na misiu a jej praktizovanie zahŕňa zhromažďovanie sa na každej úrovni cirkevného života. Zahŕňa vzájomné počúvanie, dialóg, spoločné rozlišovanie a vytváranie konsenzu ako prejavu sprítomnenia Krista v Duchu Svätom, pričom každý prijíma rozhodnutia v súlade so svojou zodpovednosťou.
- i) Vďaka skúsenostiam a stretnutiam sme spoločne rástli v tomto vedomí. Keď to zhrnieme, od prvých dní v zhromaždení prevládali dve presvedčenia: prvé, že skúsenosť, ktorú sme počas týchto rokov prežívali, je autenticky kresťanská a treba ju prijať v celej jej bohatosti a hĺbke; druhé, že pojmy „synodálny“ a „synodalita“ si vyžadujú presnejšie objasnenie ich významových úrovní v rôznych kultúrach. Podstatná zhoda zavládla v tom, že po potrebných objasneniach synodalita predstavuje budúcnosť Cirkvi.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- j) Na základe už vykonanej reflexie je potrebné objasniť význam synodality na rôznych úrovniach, a to z pastoračného, teologického a kánonického hľadiska. Pomôže to predísť riziku, že tento pojem bude zniet príliš vágne alebo všeobecne, alebo sa bude javiť len ako nejaký módný výstrelok. Umožní nám to ponúknuť široké chápanie spoločného kráčania s ďalším teologickým prehĺbením a objasnením. Podobne je potrebné objasniť vzťah medzi synodalitou a spoločenstvom a medzi synodalitou a kolegialitou.
- k) Ukázala sa túžba lepšie pochopiť a uznať rozdiely v praxi a chápaní synodality medzi tradíciou kresťanského Východu a latinskou tradíciou podporením ich vzájomných stretnutí, a to aj v prebiehajúcom synodálnom procese.
- l) Osobitne by sa malo hlbšie uvažovať o mnohých prejavoch synodálneho života v kultúrnych kontextoch, kde sú ľudia zvyknutí kráčať spolu ako spoločenstvo a kde sa nezakorenil individualizmus. Synodálna prax tak zohráva dôležitú úlohu v prorockej odpovedi Cirkvi na individualizmus, ktorý spôsobuje, že sa ľudia obracajú sami k sebe, populizmus, ktorý rozdeľuje, a globalizáciu, ktorá homogenizuje a splotňuje. Hoci synodalita tieto problémy nerieši, predsa len poskytuje alternatívny spôsob bytia a konania pre našu dobu a integruje v sebe rozmanitosť perspektív. Je to nádejná alternatíva, ktorú treba ďalej skúmať a osvetľovať.

Návrhy

- m) Bohatosť a hĺbka synodálneho procesu vedú k tomu, že sa ako priorita ukazuje rozšírenie počtu osôb zapojených do tejto cesty a prekonanie doterajších prekážok účasti, ako pocit nedôvery a strachu, ktorý niektorí živia.
- n) Je potrebné nájsť spôsoby, ako v priebehu budúceho roka aktívnejšie zapojiť do synodálneho procesu klerikov (diakonov, kňazov, biskupov). Synodálna cirkev sa nezaobíde bez ich hlasov, skúseností či príspevkov. Musíme lepšie pochopiť dôvody, pre ktoré niektorí pociťujú voči synodálnemu procesu odpor.
- o) Synodálna kultúra sa musí stať viac medzigeneračnou, dať priestor mladým ľuďom, aby mohli slobodne hovoriť sami za seba – v rámci svojich rodín aj so svojimi rovesníkmi a s pastiermi – a to aj prostredníctvom digitálnych kanálov.
- p) Zhromaždenie navrhuje, aby sa pred druhým zasadáním synodálneho zhromaždenia podporilo teologické prehĺbenie terminologického a koncepčného chápania pojmu a praxe synodality, pričom sa treba opierať o bohaté dedičstvo teologického výskumu po Druhom vatikánskom koncile a najmä o dokumenty Medzinárodnej teologickej komisie *Synodalita v živote a misii Cirkvi* (2018) a *Sensus fidei v živote Cirkvi* (2014).
- q) Podobné objasnenie si vyžadujú aj kánonické dôsledky synodality. Aj kvôli nim navrhujeme, aby sa pred druhým zasadáním zhromaždenia vytvorila osobitná interkontinentálna komisia odborníkov na teológiu a kánonické právo.
- r) Napokon sa v tejto dobe žiada aj širšia revízia *Kódexu kánonického práva* a *Kódexu kánonov východných cirkví*. Odporúča sa preto vypracovať predbežnú štúdiu.

2. Zhromaždení a poslaní Trojicou

V čom bola zhoda

- a) Podľa učenia Druhého vatikánskeho koncilu sa Cirkev javí ako „ľud zhromaždený jednotou Otca a Syna a Ducha Svätého“ (LG 4). Otec nás prostredníctvom poslania Syna a daru Ducha zapája do dynamizmu spoločenstva a misie, ktorý nás posúva od „ja“ k „my“ a stavia nás do služby svetu. Synodalita premieta trojičný dynamizmus, s ktorým Boh prichádza v ústrety ľudstvu, do duchovných postojov a cirkevných procesov. Aby sa tak stalo, je potrebné, aby sa všetci pokrstení zaviazali vykonávať svoje povolanie, charizmy a služby na vzájomný prospech. Len tak sa Cirkev môže skutočne stať „rozhovorom“ (porov. *Ecclesiam suam* 67) vo svojom vnútri i so svetom, kráčajúc bok po boku s každým človekom v Ježišovom štýle.
- b) Od počiatku je synodálna cesta Cirkvi zameraná na Božie kráľovstvo, ktoré sa naplno uskutoční vtedy, keď Boh bude všetko vo všetkom. Svedectvo cirkevného bratstva a misijnej oddanosti službe najmenším sa nikdy nevyrovná tajomstvu, ktorého sú tieto zároveň znamením i nástrojom. Cirkev neuvažuje o svojom synodálnom usporiadaní preto, aby sa postavila do centra ohlasovania, ale preto, aby aj vo svojej konštitutívnej neúplnosti, čo najlepšie naplnila svoju službu prichádzajúcemu kráľovstvu.
- c) Obnova kresťanského spoločenstva je možná len vtedy, ak uznáme prvenstvo milosti. Ak chýba duchovná hĺbka, synodalita zostáva len kozmetickou úpravou. Nie sme však povolaní len pretaviť do komunitných procesov duchovnú skúsenosť získanú inde, ale máme hlbšie zakúsiť, že vzájomné vzťahy sú miestom a formou autentického stretnutia s

Bohom. V tomto zmysle, čerpajúc z bohatého duchovného dedičstva Tradície, synodálna perspektíva prispieva k obnove jej foriem: modlitby otvorenej spoluúčasti, spoločne prežívaného rozlišovania a misionárskej energie, ktorá vzniká zo zdieľania a vyžaruje ako služba.

- d) Rozhovor v Duchu Svätom je nástroj, ktorý aj napriek svojim obmedzeniam umožňuje skutočné počúvanie, aby sme rozpoznali, čo Duch hovorí cirkvám. Jeho praktizovanie vedie k radosti, úcte a vd'ačnosti a zakúša sa ako cesta obnovy, ktorá premieňa jednotlivcov, skupiny i Cirkev. Slovo „rozhovor“ vyjadruje viac než len obyčajný dialóg: prelína sa v ňom myslenie a cítenie a vytvára spoločný životný priestor. Preto môžeme povedať, že v rozhovore ide o obrátenie. Je to antropologická skutočnosť, ktorú nachádzame v rôznych národoch a kultúrach, ktoré sa solidárne zhromažďujú, aby riešili veci životne dôležité pre spoločenstvo a rozhodovali o nich. Milosť túto ľudskú skúsenosť vedie k jej naplneniu. Rozprávať sa „v Duchu“ znamená prežívať skúsenosť zdieľania vo svetle viery a hľadania Božej vôle, pričom sa to deje v autenticky evanjeliovej atmosfére, v ktorej je možné začuť nezameniteľný hlas Ducha Svätého.
- e) Keďže synodalita je podriadená misii, kresťanské spoločenstvá majú byť bratsky spojené s osobami z iných náboženstiev, presvedčení a kultúr, čím sa na jednej strane vyhnu riziku sebareferencie a sebazáchovy a na druhej strane riziku straty identity. Evanjeliové ohlasovanie, službu chudobným, starostlivosť o náš spoločný domov a teologický výskum musí charakterizovať logika prejavujúca sa vzájomným učením a spoločným putovaním.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- f) Aby bolo možné skutočne počúvať Otcovu vôľu, zdá sa, že je potrebné prehĺbiť kritériá cirkevného rozlišovania z teologickej perspektívy, aby sa odkaz na slobodu a novosť Ducha vhodne zosúladiť so skutočnosťou, že Ježiš Kristus prichádza „raz navždy“ (*Hebr* 10, 10). To znamená, že treba predovšetkým spresniť vzťah medzi počúvaním Božieho slova dosvedčeného vo Svätom písme, prijatím Tradície a Magistéria Cirkvi a prorockým čítaním znamení čias.
- g) Na tento účel je nevyhnutné podporovať antropologické a duchovné vízie schopné integrovať, a nie iba konfrontovať intelektuálny a emocionálny rozmer skúsenosti viery, a tak prekonať akýkoľvek redukcionizmus a dualizmus medzi rozumom a citom.
- h) Je dôležité objasniť, ako môže rozhovor v Duchu integrovať prínos teologického myslenia, humanitných a sociálnych vied, aj vo svetle iných používaných modelov cirkevného rozlišovania, napríklad prístupu „vidieť, posúdiť, konať“ alebo krokov „rozpoznať, interpretovať, zvoliť“.
- i) Je potrebné rozvíjať prínos, ktorý môže k praxi rozlišovania ponúknuť *lectio divina* a rôzne iné starobylé i novšie duchovné tradície. Skutočne, je vhodné oceniť pluralitu foriem a štýlov, metód a kritérií, ktoré Duch Svätý vnukal v priebehu stáročí a ktoré sú súčasťou duchovného dedičstva Cirkvi.

Návrhy

- j) Cirkvám sa navrhuje, aby experimentovali a vhodne prispôbovali rozhovor v Duchu a ďalšie formy rozlišovania v živote Cirkvi, využívajúc podľa potreby danej kultúry a situácie bohatstvo rôznych duchovných tradícií. Vhodné formy sprevádzania môžu uľahčiť túto prax, pomôcť pochopiť jej logiku a prekonať možný odpor.
- k) Každá miestna cirkev sa povzbudzuje k tomu, aby si zaistila vhodne vyškolených ľudí,

ktorí budú zodpovední za uľahčovanie a sprevádzanie procesov cirkevného rozlišovania.

- l) Prax rozlišovania je užitočné uplatňovať v pastoračnej oblasti, a to spôsobom, ktorý je pre daný kontext vhodný, aby sa tak osvetlila realita cirkevného života. To umožní ľahšie rozpoznať charizmy prítomné v spoločenstve a múdro pridelovať úlohy a služby. Ak prekročíme rámec jednoduchého plánovania aktivít, budeme môcť pastoračné cesty plánovať vo svetle Ducha.

3. Vstúpiť do spoločenstva viery: kresťanská iniciácia

V čom bola zhoda

- a) Kresťanská iniciácia je cesta, na ktorej nás Pán prostredníctvom služby Cirkvi uvádza do veľkonočnej viery a vťahuje nás do spoločenstva Najsvätejšej Trojice a do spoločenstva Cirkvi. Táto cesta má rôzne podoby v závislosti od veku, v ktorom prebieha, a vzhľadom na rozdielny dôraz charakteristický pre východné a západné tradície. Počúvanie Božieho slova a konverzia života, liturgické slávenie a začlenenie sa do spoločenstva a jeho misie sú vždy navzájom prepojené. Práve preto je pre každú cirkevnú skúsenosť spoločného putovania paradigmou katechumenátna cesta s jej postupnými etapami a krokmi.
- b) Iniciácia nás privádza do kontaktu s veľkým množstvom povolaní a cirkevných služieb. Všetky vyjadrujú materskú tvár Cirkvi, jej spôsob bytia, ktorým učí svoje deti kráčať tým, že kráča s nimi. Počúva ich, a keď odpovedá na ich pochybnosti a otázky, sama sa obohacuje novosťou, ktorú každý človek prináša prostredníctvom svojej histórie, jazyka a kultúry. V tejto pastoračnej činnosti sa kresťanské spoločenstvo po prvýkrát stretáva so synodalitou, často bez toho, aby si to plne uvedomovalo.
- c) Pred akýmkoľvek rozlišovaním chariziem a služieb „*my všetci [...] boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo*“ (1Kor 12, 13). Preto majú všetci pokrstení skutočne rovnakú dôstojnosť a spoločnú zodpovednosť za misiu, v súlade s povolaním každého z nich. Vďaka pomazaniu Ducha Svätého, ktorý „*pouča o všetkom*“ (1Jn 2, 27), majú všetci veriaci inštinkt pre pravdu evanjelia, *sensus fidei*. Ten spočíva v istej spriaznenosti (*connaturality*) s božskými skutočnosťami a v schopnosti intuitívne pochopiť to, čo zodpovedá pravde viery. Synodálne procesy tento dar posilňujú a umožňujú potvrdiť existenciu tohto konsenzu veriacich (*consensus fidelium*). Tento proces poskytuje určité kritérium ako zistiť, či dané učenie alebo prax patria k apoštolskej viere.
- d) Milosť Turíc zostáva v Cirkvi prostredníctvom sviatosti birmovania. Obohacuje veriacich o hojnosť darov Ducha Svätého. Vyzýva ich, aby v službe misie rozvíjali svoje špecifické povolanie, vyplývajúce z ich spoločnej krstnej dôstojnosti. Význam sviatosti birmovania si vyžaduje, aby sa na ňu kládol väčší dôraz, a je potrebné ju uviesť do súvislosti s rozmanitosťou chariziem a služieb, ktoré tvoria synodálnu tvár Cirkvi.
- e) Prvou a základnou formou zhromažďovania a stretávania svätého Božieho ľudu je slávenie Eucharistie, predovšetkým v nedeľu. Keď to nie je možné, spoločenstvo, hoci túži po slávení Eucharistie, zhromažďuje sa na slávení bohoslužby slova. Vo svätej omši slávime tajomstvo milosti, ktorá nám je darovaná. Tým, že nás Pán pozýva k účasti na svojom Tele a Krvi, formuje nás medzi sebou i s ním samým do jedného tela. Počnúc Pavlovým použitím termínu *koinonia* (porov. 1Kor 10, 16 – 17) si kresťanská tradícia cenila slovo „spoločenstvo“ (*communio*), ktorým zároveň

označovala plnú účasť na svätej omši aj povahu vzťahov medzi veriacimi a medzi cirkvami. Hoci nás tento výraz otvára pre kontempláciu Božieho života a nepochopiteľné hlbiny trojičného tajomstva, odkazuje aj na „každodennosť“ našich vzťahov: v najjednoduchších gestách, ktorými sa otvárame jeden druhému, skutočne vanie dych Ducha. Preto spoločenstvo, ktoré pramení z Eucharistie a ktoré sa v nej slávi, formuje a usmerňuje cesty synodality.

- f) Prostredníctvom slávenia Eucharistie sa učíme vyjadrovať jednotu a rozmanitosť: jednotu Cirkvi a rozmanitosť kresťanských spoločenstiev; jednotu sviatostného tajomstva a rozmanitosť liturgických tradícií; jednotu slávenia a rozmanitosť povolání, chariziem a služieb. Nič neukazuje viac ako Eucharistia, že harmónia vytvorená Duchom Svätým nie je uniformitou a že každý cirkevný dar je určený na spoločné budovanie.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- g) Sviatosť krstu nemožno chápať izolovane alebo mimo logiky kresťanskej iniciácie, ani ju nemožno chápať individualisticky. Preto musíme ďalej skúmať prínos, ktorý môže jednotnejšia vízia kresťanskej iniciácie znamenať pre chápanie synodality.
- h) Zrelé uplatňovanie *sensus fidei* si vyžaduje nielen prijatie krstu, ale aj život v autentickom učeníctve, ktoré rozvíja krstnú milosť. To nám umožňuje odlišiť pôsobenie Ducha od toho, čo je len prevládajúcou či kultúrne podmienenou formou myslenia, alebo čo je nezlučiteľné s evanjeliom. Vhodnou teologickou reflexiou treba prehĺbiť pochopenie toho, ako uplatňovať *sensus fidei*.
- i) Zamýšľanie sa nad synodalitou môže ponúknuť nový pohľad na chápanie sviatosti birmovania, prostredníctvom ktorej sa milosť Ducha prejavuje rozmanitosťou darov a chariziem v turečnej harmónii. Vo svetle rôznych cirkevných skúseností by sa mali zvážiť spôsoby, ako urobiť prípravu a slávenie tejto sviatosti plodnejšou, aby sa u všetkých veriacich prebudilo povolanie k budovaniu spoločenstva, misii vo svete a svedectvu viery.
- j) Z pastorálno-teologického hľadiska je dôležité ďalej skúmať, ako môže byť katechumenátna cesta inšpiráciou pre iné pastoračné cesty, ako je príprava na manželstvo, sprevádzanie pri voľbe profesionálnych a sociálnych záväzkov alebo formácia pre zasvätenú službu, do ktorej by malo byť zapojené celé cirkevné spoločenstvo.

Návrhy

- k) Ak slávenie Eucharistie formuje k synodalite, potom prvým krokom, ktorý by sme mali urobiť, je sláviť svätú omšu spôsobom, ktorý zodpovedá tomuto daru, teda s opravdivým zmyslom pre bratstvo. Autenticky slávená liturgia je prvou a základnou školou učeníctva. Jej krása a jednoduchosť by nás mali formovať skôr než akýkoľvek iný organizovaný formačný program.
- l) Druhý krok sa vzťahuje na všeobecne vyjadrovanú potrebu sprístupniť liturgický jazyk veriacim a viac ho včleniť do rozmanitých kultúr. Bez toho, aby sa spochybňovala kontinuita s tradíciou a potreba lepšej liturgickej formácie, je potrebná hlbšia reflexia. Biskupským konferenciám by mala byť v tomto smere zverená širšia zodpovednosť v súlade s *motu proprio Magnum principium*.
- m) Tretí krok spočíva v pastoračnom záväzku rozšíriť spoločnú modlitbu aj mimo slávenia svätej omše. Pokiaľ ide o podporu účasti všetkých veriacich majú veľký

význam alternatívne formy liturgickej modlitby, ako aj praktiky ľudovej zbožnosti, v ktorých sa odráža osobitosť miestnych kultúr. Uvádzajú totiž veriacich postupne do kresťanského tajomstva a približujú tých, ktorí Cirkev menej poznajú, k stretnutiu s Pánom. Medzi formami ľudovej zbožnosti vyniká mariánska úcta, vďaka jej schopnosti udržiavať a živiť vieru mnohých veriacich.

4. Ľudia v núdzi, protagonisti na ceste Cirkvi

V čom bola zhoda

- a) Chudobní prosia Cirkev o lásku. Pod láskou rozumejú úctu, prijatie a uznanie, bez ktorých je poskytovanie jedla, peňazí alebo sociálnych služieb formou síce dôležitej podpory, ktorá však plne nezohľadňuje dôstojnosť osoby. Každému človeku treba umožniť, aby si sám určoval prostriedky svojho osobného rastu a nebol len predmetom sociálneho pôsobenia iných. Uznanie a úcta sú účinnými prostriedkami, ktoré to umožňujú.
- b) Prednostné zameranie na chudobných je implicitne obsiahnuté v kristologickej viere: Ježiš, chudobný a pokorný, sa priatelil s ľuďmi v núdzi, spoločne s nimi stoloval a odsúdil príčiny chudoby. Pre Cirkev je prednostné zameranie sa na chudobných a ľudí na okraji skôr teologickou než kultúrnou, sociologickou, politickou alebo filozofickou kategóriou. Podľa sv. Jána Pavla II. ponúka Boh svoje milosrdenstvo najprv im. Táto Božia preferencia má dôsledky pre život všetkých kresťanov, ktorí sú majú „*zmýšľať tak ako Kristus Ježiš*“ (Flp 2, 5).
- c) Chudoba nie je len jedného druhu. Medzi mnohými tvármi chudobných sú aj takí, ktorí nemajú ani to, čo je potrebné na dôstojný život. Sú medzi nimi aj migranti a utečenci; domorodé národy, pôvodní obyvatelia a ľudia afrického pôvodu; tí, ktorí trpia násilím a zneužívaním, najmä ženy; ľudia bojujúci so závislosťou; menšiny, ktorým sa systematicky upiera právo vyjadriť sa; opustení starší ľudia; obeť rasizmu, vykorisťovania a obchodovania s ľuďmi, najmä maloletí; vykorisťovaní; ekonomicky vylúčení a ďalší ľudia žijúci na periférii. Medzi najviac zraniteľných, ktorých je potrebné neustále obhajovať, patria nenarodené deti a ich matky. Zhromaždenie počuje nárek „nových chudobných“, ktorí sú tu v dôsledku vojen a terorizmu, sužujúcich mnohé krajiny na viacerých kontinentoch, a odsudzuje skorumpované politické a ekonomické systémy, ktoré sú príčinou týchto konfliktov.
- d) Popri materiálnej chudobe mnohí zažívajú aj duchovnú chudobu, pod ktorou rozumieme chýbajúci zmysel života. Prílišné zaoberanie sa sebou samým môže viesť k tomu, že druhých vnímame ako hrozbu, čo následne spôsobuje, že sa ďalej uzatvárame do seba a prejavuje sa určitý druh individualizmu. Keď sa duchovne a materiálne chudobní stretnú navzájom, môžu nájsť odpovede na svoje potreby. To je cesta spoločného putovania, ktorá konkretizuje perspektívu synodálnej Cirkvi a ktorá nám odhaľuje plný zmysel evanjeliového blahoslavenstva: „*Blahoslavení chudobní v duchu*“ (Mt 5, 3).
- e) Postaviť sa na stranu chudobných si vyžaduje, aby sme sa spolu s nimi starali o náš spoločný domov: volanie zeme a volanie tých, ktorí žijú v chudobe, je to isté volanie. Nedostatočná odpoveď na toto volanie spôsobuje, že ekologická kríza a najmä klimatická zmena, predstavuje hrozbu pre prežitie ľudstva. Zdôrazňuje to apoštolská exhortácia *Laudate Deum*, ktorú pápež František zverejnil pri príležitosti otvorenia prác synodálneho zhromaždenia. V krajinách, ktoré sú najviac vystavené dôsledkom

klimatických zmien, si Cirkev veľmi dobre uvedomuje naliehavú potrebu zmeny smeru a to predstavuje príspevok k ceste ostatných miestnych cirkví v rôznych častiach planéty.

- f) Úsilie Cirkvi musí byť zamerané na riešenie príčin chudoby a vylúčenia. To zahŕňa opatrenia na ochranu práv vylúčených, čo si môže vyžadovať verejné odsúdenie nespravodlivosti, či už páchanej spoločenskými štruktúrami alebo jednotlivcami, korporáciami alebo vládami. Základom pre vypočutie hlasu ľudí žijúcich v chudobe je počúvať ich požiadavky a názory a využiť ich vlastné slová.
- g) Kresťania majú povinnosť aktívne sa podieľať na budovaní spoločného dobra a ochrane dôstojnosti života, pričom sa majú inšpirovať sociálnou náukou Cirkvi a spolupracovať rôznymi spôsobmi s organizáciami občianskej spoločnosti, odbormi, ľudovými hnutiami, občianskymi združeniami, v oblasti politiky atď. Cirkev je za nich hlboko vďačná. Spoločenstvo má povinnosť podporovať tých, ktorí pracujú v týchto oblastiach v skutočnom duchu lásky a služby. Ich činnosť je súčasťou misie Cirkvi ohlasovať evanjelium a prinášať Božie kráľovstvo.
- h) Kresťanské spoločenstvo sa stretáva s tvárou a telom Krista, ktorý, hoci bol bohatý, stal sa pre nás chudobným, aby sme sa my jeho chudobou obohatili (porov. 2 Kor 8, 9). Sme nielen povolani byť im nablízku, ale aj učiť sa od nich. Ak stať sa synodálnou znamená kráčať spolu s tým, ktorý je Cestou, takáto Cirkev musí do centra všetkých aspektov svojho života postaviť tých, ktorí zažívajú chudobu. Cez svoje utrpenie majú priame poznanie trpiaceho Krista (porov. *Evangelii gaudium*, č. 198). Podobnosť ich života s Pánovým životom robí z chudobných hlásateľov spásy prijatej ako dar a svedkov evanjeliovej radosti.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- i) V niektorých častiach sveta je Cirkev chudobná, s chudobnými a pre chudobných. Neustále existuje riziko, ktorému sa treba pozorne vyhýbať, že sa na tých, ktorí žijú v chudobe, bude nazerať v zmysle „oni“ a „my“, ako na „objekty“ charitatívnej činnosti Cirkvi. Cirkev musí čoraz viac klásť do centra pozornosti tých, ktorí zažívajú chudobu, a učiť sa od nich.
- j) Prorocké odsúdenie nespravodlivosti na jednej strane a úsilie presvedčiť politikov, aby konali v prospech spoločného dobra, ktoré si vyžaduje využitie diplomacie na strane druhej, treba udržiavať v dynamickom napätí, aby sa nevytratila jasnosť a plodnosť. Treba dbať najmä na to, aby využívanie ich verejných alebo súkromných prostriedkov cirkevnými štruktúrami neobmedzovalo ich slobodu hájiť požiadavky evanjelia.
- k) Poskytovanie služieb v oblasti vzdelávania, zdravotnej starostlivosti a sociálnej starostlivosti, bez diskriminácie alebo vylúčenia kohokoľvek, je jasným znakom Cirkvi, ktorá podporuje integráciu a účasť tých najzraniteľnejších v Cirkvi a spoločnosti. Organizácie pôsobiace v tejto oblasti sú preto vyzvané, aby sa považovali za výraz kresťanského spoločenstva a vyhli sa tomu, že charitatívne pôsobenie sa stane neosobným. Taktiež sa im odporúča, aby vytvárali siete a koordinovali svoju činnosť s ostatnými.
- l) Cirkev musí poctivo skúmať či spĺňa požiadavky spravodlivosti voči tým, ktorí pracujú v jej pridružených inštitúciách, aby tak dosvedčila svoju integritu.
- m) V synodálnej Cirkvi sa solidarita prejavuje aj vo forme výmeny darov a spoločného užívania zdrojov medzi miestnymi cirkvami z rôznych regiónov. Tieto vzťahy

podporujú jednotu Cirkvi vytváraním väzieb medzi zúčastnenými kresťanskými spoločenstvami. Je potrebné zamerať sa na podmienky nevyhnutné na to, aby kňazi, ktorí prichádzajú na pomoc cirkvám, ktoré potrebujú duchovných, nepredstavovali len funkčné riešenie, ale boli zdrojom rastu tak partikulárnej cirkvi, ktorá ich vyslala, ako aj tej cirkvi, ktorá ich prijíma. Podobne je potrebné zabezpečiť, aby sa ekonomická pomoc nezvrhla na obyčajné poskytovanie sociálnych dávok, ale aby podporovala aj autentickú evanjeliovú solidaritu a bola riadená transparentne a spoľahlivo.

Návrhy

- n) Sociálna náuka Cirkvi je príliš málo známy zdroj, a preto je potrebné sa ňou zaoberať. Miestne cirkvi sú vyzvané nielen k tomu, aby sa lepšie oboznámili s jej obsahom, ale aby podporili jej prijatie pomocou postupov, ktoré jej podnety uvádzajú do praxe.
- o) Skúsenosť stretnutia, zdieľania spoločného života a služby s tými, ktorí žijú v chudobe a na okraji spoločnosti, by mali byť neoddeliteľnou súčasťou všetkých formačných ciest, ktoré ponúkajú kresťanské spoločenstvá: je to požiadavka viery, nie niečo voliteľné. Platí to najmä pre kandidátov na posvätnú službu a zasvätený život.
- p) V rámci prehodnotenia služby diakonov by mala Cirkev podporovať jej silnejšiu orientáciu na službu chudobným.
- q) Cirkevné učenie, liturgia a prax musia explicitnejšie a starostlivejšie integrovať biblické a teologické základy integrálnej ekológie.

5. Cirkev „z každého kmeňa, jazyka, ľudu a národa“

V čom bola zhoda

- a) Kresťania žijú v konkrétnych kultúrach, prinášajú im Krista v slove a sviatostiach, zapájajú sa do služby dobročinnnej lásky a s pokorou a radosťou prijímajú Kristovo tajomstvo, ktoré na nich už na každom mieste a v každom čase čaká. Takto sa stávame Cirkvou, ktorá prijíma ľudí „z každého kmeňa, jazyka, ľudu a národa“ (Zjv 5, 9).
- b) Kultúrne, historické a kontinentálne podmienky, v ktorých je Cirkev prítomná, odhaľujú rôzne duchovné a materiálne potreby. To formuje kultúru miestnych cirkví, ich misijné priority, záujmy a dary, ktoré každá z nich prináša do synodálneho dialógu, a tiež jazyk, ktorým sa vyjadruje. Počas prác zhromaždenia sme mohli mať priamu a hlavne radosnú skúsenosť s mnohorakými prejavmi ako byť Cirkvou.
- c) Cirkvi žijú v čoraz viac multikultúrnom a multináboženskom prostredí. To si vyžaduje hľadať spôsoby ako viesť dialóg medzi náboženstvami a kultúrami, do ktorého by sa mali kresťania zapájať spolu s ďalšími skupinami tvoriacimi spoločnosť. Žiť misijné poslanie Cirkvi si v týchto podmienkach vyžaduje taký štýl prítomnosti, služby a ohlasovania, ktorý sa snaží budovať mosty, pestovať vzájomné porozumenie a zapájať sa do evanjelizácie, ktorý sprevádza, počúva a učí sa. Na zhromaždení rezonoval obraz o „vzutí si topánok“ na znak pokory a úcty k posvätnému priestoru, keď ideme prekročiť prah k stretnutiu s druhým na rovnocennom základe.
- d) Aj migrácia pretvára miestne cirkvi na multikultúrne spoločenstvá. Migranti a utečenci, z ktorých mnohí si prinášajú rany z vykorenenia, vojny a násillia, sa často stávajú zdrojom obnovy a obohatenia pre spoločenstvá, ktoré ich prijímajú, a sú príležitosťou na nadviazanie priamych väzieb s geograficky vzdialenými cirkvami. Tvárou v tvár čoraz nepriateľskejším postojom voči migrantom sme povolaní byť otvorení pre ich prijatie,

sprevádzať ich pri budovaní nového života a budovať skutočné interkultúrne spoločenstvo medzi národmi. Neoddeliteľnou súčasťou autentického prijatia je rešpektovanie liturgických tradícií a náboženských zvyklostí migrantov.

- e) Misionári obetovali svoje životy, aby priniesli dobrú zvesť celému svetu. Ich odhodlanie je mocným svedectvom o sile evanjelia. Osobitnú pozornosť a citlivosť si však vyžadujú prostredia, v ktorých je slovo „misia“ zaťažené bolestnými historickými spomienkami, ktoré dnes bránia vytvoreniu spoločenstva. Na niektorých miestach bolo ohlasovanie evanjelia spojené s kolonizáciou, dokonca s genocídou. Evanjelizácia si tam vyžaduje uznať chyby, ktorých sme sa dopustili, naučiť sa novej citlivosti voči týmto otázkam a sprevádzať generáciu, ktorá sa usiluje vytvárať kresťanskú identitu mimo kolonializmu. Úcta a pokora sú základné postoje, bez ktorých je ťažké uznať, že sa navzájom doplníme a že stretnutia s rôznymi kultúrami môžu obohatiť prežívanie a myslenie viery kresťanských spoločenstiev.
- f) Cirkev učí o potrebe medzináboženského dialógu a podporuje ho ako súčasť budovania spoločenstva medzi všetkými národmi. Vo svete plnom násilia a roztrieštenosti je stále naliehavšie potrebné svedectvo o jednote ľudstva, jeho spoločnom pôvode a spoločnom osude, a to v koordinovanej a bratskej solidarite smerujúcej k sociálnej spravodlivosti, pokoju, zmiereniu a starostlivosti o náš spoločný domov. Cirkev si je vedomá, že Duch môže hovoriť prostredníctvom žien a mužov každého náboženstva, viery a kultúry.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- g) Musíme si vypestovať väčšiu citlivosť na bohatstvo našich rozmanitých spôsobov ako byť Cirkvou. To si vyžaduje hľadanie dynamickej rovnováhy medzi rozmerom Cirkvi ako celku a jej miestnym zakorenением, medzi rešpektovaním puta jednoty Cirkvi a rizikom homogenizácie, ktorá potláča rozmanitosť. Keďže sa významy a priority v rôznych kontextoch líšia, vyžaduje si to ich identifikáciu, podporu rôznych foriem decentralizácie.
- h) Aj Cirkev je zasiahnutá polarizáciou a nedôverou v životne dôležitých otázkach, ako je liturgický život a morálna, sociálna a teologická reflexia. Príčiny každej z nich musíme rozpoznať prostredníctvom dialógu a začať odvážny proces oživenia spoločenstva a procesu zmierenia, aby sme tieto problémy prekonali.
- i) V našich miestnych cirkvách niekedy zažívame napätie medzi rôznymi spôsobmi chápania evanjelizácie: dôraz na svedectvo života, angažovanosť za ľudský pokrok, dialóg s náboženstvami a kultúrami a výslovné ohlasovania evanjelia. Rovnako vzniká napätie medzi výslovným ohlasovaním Ježiša Krista a zhodnocovaním charakteristík každej kultúry, v ktorej hľadáme evanjeliové črty (*semina Verbi*).
- j) Jedna z otázok, ktoré treba preskúmať, je aj možné zmiešavanie posolstva evanjelia s kultúrou tých, ktorí sa podieľajú na evanjelizácii.
- k) Narastajúce konflikty, obchodovanie s čoraz silnejšími zbraňami a ich používanie privádza k otázke, ktorá bola nastolená vo viacerých skupinách a ktorá sa týka hlbšej reflexie a formácie, aby sme dokázali konflikty zvládať nenásilným spôsobom. To je cenný príspevok, ktorý môžu kresťania ponúknuť dnešnému svetu v dialógu a spolupráci s inými náboženstvami.

Návrhy

- l) Je potrebné venovať zvýšenú pozornosť otázke jazyka, ktorý používame, aby sme sa vedeli prihovoriť mysliam a srdciam ľudí v najrôznejších prostrediach pekným a zároveň prístupným spôsobom.
- m) Na riadenie a hodnotenie experimentov s formami decentralizácie potrebujeme spoločný rámec, ktorý by identifikoval všetky zúčastnené strany a ich úlohy. V záujme súdržnosti musia procesy rozlišovania týkajúce sa decentralizácie prebiehať synodálnym spôsobom, ktorý predpokladá súlad a príspevok všetkých zúčastnených aktérov na rôznych úrovniach.
- n) Pre pastoračnú spoluprácu s domorodým obyvateľstvom sú potrebné nové paradigmy, ktoré budú mať podobu spoločnej cesty, a nie činnosti vykonávanej na nich alebo pre nich. Ich účasť na rozhodovacích procesoch na všetkých úrovniach môže prispieť k živšej a misijnejšej Cirkvi.
- o) Z práce zhromaždenia vyplýva výzva, aby sme lepšie spoznali učenie II. vatikánskeho koncilu, pokoncilové učenie a sociálnu náuku Cirkvi. Potrebujeme lepšie poznať naše rôzne tradície, aby sme jasnejšie fungovali ako Cirkev cirkví, v spoločenstve efektívnom v službe a dialógu.
- p) Vo svete, kde počet migrantov a utečencov narastá, zatiaľ čo klesá ochota prijať ich a kde sa na cudzincov pozerá s čoraz väčšou podozrievavosťou, je vhodné, aby sa Cirkev rozhodne angažovala vo vzdelávaní, v kultúre dialógu a stretnutia, v boji proti rasizmu a xenofóbii, najmä prostredníctvom pastoračnej formácie. Rovnako je potrebné zapojiť sa do konkrétnych projektov integrácie migrantov.
- q) Odporúčame pokračovať v dialógu a rozlišovaní ohľadom rasovej spravodlivosti. Je potrebné identifikovať a riešiť tie systémy v Cirkvi, ktoré vytvárajú alebo udržiavajú rasovú nespravodlivosť. S pomocou poškodených by sa mali vytvoriť procesy na uzdravenie a zmierenie s cieľom odstrániť hriech rasizmu.

6. Tradícia východných cirkví a latinskej Cirkvi

V čom bola zhoda

- a) Východné cirkvi, ktoré sú v plnom spoločenstve s Petrovým nástupcom, sa vyznačujú liturgickou, teologickou, ekleziologickou a kánonickou osobitosťou, ktorá výrazne obohacuje celú Cirkev. Najmä ich skúsenosť jednoty v rozmanitosti môže byť cenným prínosom pre chápanie a praktizovanie synodality.
- b) V priebehu dejín zaznamenala miera autonómie týchto cirkví rôzne fázy a niektoré zvyky a postupy sa dnes považujú za zastarané, napríklad latinizácia. V posledných desaťročiach sa výrazne rozvinul spôsob ako uznávať špecifickosť, odlišnosť a autonómiu týchto cirkví.
- c) Značná migrácia veriacich z katolíckeho Východu na územia s väčšinovou latinskou Cirkvou vyvoláva dôležité pastoračné otázky. Ak bude súčasný trend pokračovať alebo sa bude zvyšovať, môže sa stať, že viac členov východných katolíckych cirkví bude v diaspóre než na kánonických územiach. Na riešenie tohto problému z viacerých dôvodov nestačí len zriadenie východných hierarchií v krajinách, kde prisťahovalci žijú, ale je potrebné, aby miestne cirkvi latinského obradu v mene synodality pomohli veriacim z východných cirkví, ktorí emigrovali, zachovať si ich

identitu a rozvíjať ich špecifické dedičstvo bez toho, aby podstúpili proces asimilácie.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- d) Navrhujeme hlbšie preskúmať prínos skúseností východných katolíckych cirkví pre chápanie a prax synodality.
- e) Určité ťažkosti pretrvávajú v súvislosti s úlohou pápeža pri udeľovaní súhlasu biskupom zvoleným synodami cirkví *sui iuris* pre ich územie a s pápežským menovaním biskupov mimo kánonického územia. Žiadosť o rozšírenie jurisdikcie patriarchov mimo patriarchálnych území je tiež predmetom rozlišovania a dialógu so Svätou stolicou.
- f) V regiónoch, kde sú prítomní veriaci katolíckych cirkví rôzneho obradu, treba nájsť spôsoby ako zviditeľniť účinné formy jednoty v rozmanitosti.
- g) Musíme sa zamyslieť nad prínosom východných katolíckych cirkví k jednote kresťanov a nad ich úlohou v dialógu medzi náboženstvami a kultúrami.

Návrhy

- h) V prvom rade sa objavila požiadavka na zriadenie stálej rady patriarchov a vyšších arcibiskupov východných katolíckych cirkví pri Svätom Otcovi.
- i) Niektorí žiadali zvolať osobitnú synodu venovanú východným katolíckym cirkvám, ich identite a poslaniu, ako aj riešeniu pastoračných a kánonických výziev v kontexte vojny a masovej migrácie.
- j) Je potrebné vytvoriť spoločnú komisiu východných a latinských teológov, historikov a cirkevných právnikov, ktorá by sa zaoberala otázkami, ktoré si vyžadujú ďalšie štúdium, a formulovala návrhy naznačujúce ďalší postup.
- k) V dikastériách rímskej kúrie musia byť primerane zastúpení členovia východných katolíckych cirkví, aby obohatili celú Cirkev o svoju perspektívu, pomohli riešiť problémy, ktoré sa vyskytnú, a umožnili účasť týchto cirkví na dialógu na rôznych úrovniach.
- l) Je vhodné zintenzívniť vzťahy medzi východnými duchovnými v diaspóre a latinskými duchovnými s cieľom prehĺbiť vzájomné poznanie a uznanie príslušných tradícií, aby sa podporili formy prijatia, ktoré rešpektujú dedičstvo veriacich východných cirkví.

7. Na ceste ku jednote kresťanov

V čom bola zhoda

- a) Toto zasadnutie synodálneho zhromaždenia sa začalo hlbokým ekumenickým gestom. Na modlitbovej vigílii pod názvom „Spoločne“ sa po boku pápeža Františka zúčastnili mnohí ďalší predstavitelia a zástupcovia rôznych kresťanských spoločenstiev, čo je jasným a dôveryhodným znakom vôle kráčať spoločne v duchu jednoty viery a vzájomnej výmeny darov. Táto veľmi významná udalosť nám tiež umožnila uvedomiť si, že sa nachádzame v ekumenickom milostivom čase – *kairos*, aby potvrdili, že je viac toho, čo nás spája, ako toho, čo nás rozdeľuje. Ved' spoločne vyznávame: „*Jeden je Pán, jedna viera, jeden krst. Jeden je Boh a Otec všetkých, ktorý je nad všetkými, preniká všetkých a je vo všetkých*“ (Ef 4, 5 – 6).

- b) Krst, ktorý je základom princípu synodality, predstavuje aj základ ekumenizmu. Prostredníctvom neho sa všetci kresťania podieľajú na *sensus fidei* a z toho dôvodu by mali byť pozorne vypočutí bez ohľadu na svoju tradíciu, ako to urobilo v procese rozlišovania synodálne zhromaždenie. Synodalita nemôže existovať bez ekumenického rozmeru.
- c) Ekumenizmus je predovšetkým záležitosťou duchovnej obnovy, ktorá si vyžaduje aj procesy pokánia a uzdravenia pamäti. Zhromaždenie si s dojatím vypočulo svedectvá kresťanov rôznych cirkevných tradícií, ktorých spája priateľstvo, modlitba a predovšetkým záväzok slúžiť tým, ktorí zažívajú chudobu. Oddanosť najmenším bratom upevňuje putá a pomáha nám zamerať sa na to, čo už teraz všetkých veriacich v Kristovi spája. Preto je dôležité, aby sa ekumenizmus uplatňoval predovšetkým v každodennom živote. V teologickom a inštitucionálnom dialógu pokračuje trpezlivé tkanie vzájomného porozumenia v atmosfére rastúcej dôvery a otvorenosti.
- d) V nemnohých regiónoch sveta existuje „ekumenizmus krvi“, keď kresťania rôzneho vierovyznania obetujú svoje životy za vieru v Ježiša Krista. Svedectvo ich mučeníctva je výrečnejšie než akékoľvek slová: ich jednota pochádza z Pánovho kríža.
- e) Spolupráca medzi všetkými kresťanmi je pri riešení pastoračných výziev našej doby kľúčová. V sekularizovaných spoločnostiach umožňuje, aby hlas evanjelia znel silnejšie. V chudobných prostrediach to podnecuje ľudí, aby spojili svoje sily v službe spravodlivosti, mieru a dôstojnosti tých najmenších. Vo všetkých prípadoch je táto spolupráca zdrojom uzdravenia kultúry nenávisti, rozdelenia a vojny, ktorá stavia proti sebe skupiny, ľudí a národy.
- f) Manželstvá medzi kresťanmi, ktorí patria k rôznym cirkvám alebo cirkevným spoločenstvám (interkonfesionálne manželstvá), predstavujú skutočnosť, v rámci ktorej môže dozrieť múdrosť spoločenstva a je možné vzájomne sa evanjelizovať.

Veci na zváženie

- g) Naše zhromaždenie mohlo vnímať rôzne spôsoby, akými rôzne kresťanské tradície chápu synodálne usporiadanie Cirkvi. V pravoslávnych cirkvách sa synodalita chápe v užšom zmysle ako vyjadrenie kolegiálneho výkonu moci, ktorý je vlastný iba biskupom (Svätá synoda). V širšom zmysle sa vzťahuje na aktívnu účasť všetkých veriacich na živote a poslaní Cirkvi. Zaznelo niekoľko odkazov na prax v iných cirkevných spoločenstvách, ktoré obohatili naše debaty. To všetko si vyžaduje ďalšie skúmanie.
- h) Ďalšia téma, ktorú treba preskúmať, sa týka prepojenia medzi synodalitou a primátom na rôznych úrovniach (miestnej, regionálnej, univerzálnej) v ich vzájomnej závislosti. Potrebujeme spoločné opätovné čítanie dejín, aby sme prekonalí stereotypy a predsudky. Prebiehajúce ekumenické dialógy umožnili vo svetle praxe prvého tisícročia lepšie pochopiť skutočnosť, že synodalita a primát spolu súvisia, vzájomne sa dopĺňajú a sú neoddeliteľné. Objasnenie tohto chýlostivého bodu má dôsledky na spôsob chápania Petrovej úlohy v službe jednoty, v súlade so želaním sv. Jána Pavla II. v encyklike *Ut unum sint*.
- i) Je potrebné z teologického, kánonického a pastoračného hľadiska preskúmať otázku eucharistickej pohostinnosti (*communicatio in sacris*) vo svetle spojenia medzi

sviatostným a cirkevným spoločenstvom. Táto otázka má osobitný význam pre páry s rôznym vierovyznaním, čo vyvoláva potrebu širšej reflexie o interkonfesionálnych manželstvách

- j) Naliehavo potrebná bola aj úvaha o fenoméne „nekonfesných“ spoločenstiev a kresťansky inšpirovaných „obrodných“ (revival) hnutí, ku ktorým sa vo veľkom počte pripájajú aj veriaci, ktorí boli pôvodne katolíkmi.

Návrhy

- k) V roku 2025 si pripomíname výročie Nicejského koncilu (325), na ktorom bolo vypracované Vyznanie viery, ktoré spája všetkých kresťanov. Spoločná spomienka na túto udalosť nám pomôže lepšie pochopiť, ako sa v minulosti na koncile spoločne diskutovalo a riešili sporné otázky.
 - l) V tom istom roku 2025 sa prozreteľnostne zhoduje dátum slávenia Veľkej noci pre všetky cirkvi a kresťanské spoločenstvá. Zhromaždenie vyjadrilo vrúcnu túžbu dospieť k spoločnému dátumu slávenia Veľkej noci, aby sme v ten istý deň mohli sláviť Pánovo zmŕtvychvstanie, náš život a našu spásu.
 - m) Objavuje sa tiež túžba pokračovať v zapájaní kresťanov iných cirkví a cirkevných tradícií do katolíckych synodálnych procesov na všetkých úrovniach a pozvať viac bratských delegátov na ďalšie zasadnutie synodálneho zhromaždenia v roku 2024.
 - n) Niektorí predložili tiež návrh na zvolanie ekumenickej synody o spoločnej misii v súčasnom svete.
 - o) Padol tiež návrh, že by sa mohlo vypracovať ekumenické martyrológium.
- p)

II. ČASŤ – VŠETCI UČENÍCI, VŠETCI MISIONÁRI

8. Cirkev je misia

V čom bola zhoda

- a) Namiesto toho, aby sme hovorili, že Cirkev má misijné poslanie, tvrdíme, že Cirkev „je“ misiou. „*Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás*“ (Jn 20, 21): Cirkev prijíma od Krista, od toho, ktorý je poslaný Otcom, svoje vlastné poslanie. Cirkev, podporovaná a vedená Duchom Svätým, ohlasuje evanjelium a svedčí o ňom tým, ktorí ho nepoznajú a neprijímajú. Robí to s prednostným zameraním na chudobných, ktoré má korene v Ježišovom poslaní. Týmto spôsobom Cirkev spolupracuje na príchode Božieho kráľovstva, ktorého je semenom (porov. LG 5).
- b) Prostredníctvom sviatostí kresťanskej iniciácie je všetkým Ježišovým učeníkom zverená zodpovednosť za misiu Cirkvi. Laici a laičky, zasvätené osoby a posvätní služobníci majú rovnakú dôstojnosť. Dostali rôzne charizmy a povolania a vykonávajú rôzne úlohy a funkcie, ale všetkých povoláva a živí Duch Svätý, aby tvorili jedno telo v Kristovi (IKor 4 – 31). Všetci sú učeníkmi, všetci sú misionármi v bratskej životaschopnosti miestnych spoločenstiev, ktoré spoločne prežívajú príjemnú a utešujúcu radosť z evanjelizácie. Pre synodalitu je nevyhnutné uplatňovanie spoluzodpovednosti, ktoré je potrebné na všetkých úrovniach Cirkvi. Každý kresťan je misiou na tomto svete.
- c) Pilierom každého kresťanského spoločenstva je rodina. Rodičia a starí rodičia a všetci tí, ktorí žijú a spoločne prežívajú svoju vieru v rodine, sú prvými misionármi. Rodina ako spoločenstvo života a lásky je privilegovaným miestom výchovy vo viere a v kresťanskej praxi, a preto potrebuje v rámci spoločenstiev osobitné sprevádzanie. Podporu potrebujú najmä rodičia, ktorí musia zladať prácu s požiadavkami rodinného života, a to aj v rámci cirkevného spoločenstva a v službe jeho poslaniu.
- d) Ak je misia milosťou, ktorá zahŕňa celú Cirkev, veriaci laici zásadným spôsobom prispievajú k rozvoju tejto misie vo všetkých oblastiach a v bežných situáciách každého dňa. Predovšetkým oni sprítomňujú Cirkev a ohlasujú evanjelium napríklad v digitálnej kultúre, ktorá má taký silný vplyv po celom svete; v prostredí mládeže, vo svete práce a ekonomiky, politiky, umenia a kultúry; vo vedeckom výskume, vzdelávaní a výchove; v starostlivosti o náš spoločný domov; a najmä účasťou na verejnom živote. Všade, kde sú prítomní, sú povolaní svedčiť o Ježišovi Kristovi v každodennom živote a otvorene sa deliť o vieru s ostatnými. Osobitným spôsobom sa stávajú apoštolmi evanjelia pre svojich rovesníkov mladí ľudia so svojimi darmi a krehkosťami, keď rastú v priateľstve s Ježišom.
- e) Veriaci laici sú tiež čoraz viac prítomní a aktívni v službe v kresťanských spoločenstvách. Mnohí z nich organizujú a animujú pastoračné spoločenstvá, pôsobia ako vychovávateľa vo viere, teológovia a formátori, duchovní animátori a katechéti a zúčastňujú sa na práci rôznych farských a diecéznych orgánov. V mnohých regiónoch závisí od katechétovej život kresťanských spoločenstiev a misia Cirkvi. Okrem toho slúžia laici v oblasti zaistenia bezpečného prostredia a správy. Všetky tieto činnosti sú pre poslanie Cirkvi nevyhnutné; z tohto dôvodu by sa mali pre nich zabezpečiť potrebné kompetencie.
- f) Charizmy laikov predstavujú vo svojej nesmiernej rozmanitosti osobitné dary Ducha Svätého pre Cirkev, ktoré treba vzbudzovať, uznávať a plne doceniť. V niektorých situáciách môžu byť laici povolaní, aby pomohli pri nedostatku kňazov, avšak hrozí tu

nebezpečenstvo, že sa laický charakter ich apoštolátu oslabí. V iných situáciách sa môže stať, že kňazi robia všetko sami, a tak sú charizmy a služby laikov ignorované alebo nedostatočne využívané. No všade existuje nebezpečenstvo, ktoré vyjadрили mnohí účastníci zhromaždenia, že dôjde ku „klerikalizácii“ laikov a vytvorí sa akási laická elita, ktorá ešte upevní nerovnosti a rozdelenia v Božom ľude.

- g) Misie *ad gentes* sú pre cirkev vzájomne obohacujúce, pretože sa netýkajú len samotných misionárov, ale celého spoločenstva, ktoré sa takto inšpiruje k modlitbe, zdieľaniu dobier a svedectvu. Ani Cirkvi, ktorým chýbajú duchovní, by sa nemali vzdávať tohto záväzku, zatiaľ čo tie, ktoré majú viac povolaní do posvätnej služby, môžu profitovať z pastoračnej spolupráce skutočne evanjeliovým spôsobom. Všetci misionári – laici a laičky, zasvätené osoby, diakoni a kňazi, a najmä členovia misijných inštitútov a misionári *fidei donum* – sú dôležitým zdrojom pre vytváranie väzieb, pre vzájomné poznávanie a výmenu darov.
- h) Misia Cirkvi sa neustále obnovuje a živí zo slávenia Eucharistie, najmä keď sa naplno prejavuje jej komunitný a misijný charakter.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- i) Je potrebné pokračovať v prehľbovaní teologického chápania vzťahov medzi charizmami a službami v misijnom kľúči.
- j) Druhý vatikánsky koncil a následné učenie Magistéria predstavujú charakteristické poslanie laikov v zmysle posväcovania časných alebo svetských skutočností. Skutočnosť je však taká, že v pastoračnej praxi na farskej, diecéznej a v poslednom čase aj na univerzálnej úrovni sa laici čoraz viac poverujú úlohami a službami v samotnej Cirkvi. Teologickú reflexiu a kánonické ustanovenia je preto potrebné zosúladiť s týmto dôležitým vývojom a vyhnúť sa tak dualizmu, ktorý by mohol ohroziť vnímanie jednoty v misii Cirkvi.
- k) Pri podpore spoluzodpovednosti všetkých pokrstených za misiu uznávame aj apoštolské schopnosti osôb s postihnutím. Chceme lepšie oceniť prínos k evanjelizácii, ktorý ponúka nesmierne bohatstvo ich ľudskosti. Uznávame ich skúsenosti utrpenia, marginalizácie a diskriminácie, ktoré niekedy zažívajú aj v kresťanskom spoločenstve.
- l) Pastoračné štruktúry je potrebné reorganizovať tak, aby mohli ľahko rozpoznať, vzbudiť a oživiť laické charizmy a služby a zapojiť ich do misijného dynamizmu synodálnej Cirkvi. Spoločenstvá tak budú schopné pod vedením svojich pastierov vysielat' ľudí na misie a tiež podporovať tých, ktorí už boli vyslaní. Tak budú tieto štruktúry slúžiť predovšetkým misii, ktorú veriaci vykonávajú v spoločnosti, v rodine a v pracovnom živote, a nebudú sa zameriavať výlučne na vnútorné alebo organizačné záležitosti.
- m) Výraz „celá služobná Cirkev“, použitý v *Instrumentum laboris*, môže viesť k nedorozumeniam. Jeho význam bude potrebné objasniť, aby sa odstránili prípadné nejasnosti.

Návrhy

- n) Pri vytváraní služieb podľa potrieb miestnych spoločenstiev a najmä pri zapájaní mladých potrebujeme viac kreativity. Možno uvažovať o ďalšom rozšírení zodpovednosti, ktorá je už pridelená existujúcej službe lektora, lebo už teraz sa neobmedzuje len na pôsobenie na liturgii. Mohla by sa z nej stať plnšia služba Božiemu slovu, ktorá by za istých podmienok mohla zahŕňať aj kázanie. Mohli by sa tiež preskúmať možnosti zriadenia služby manželských párov, ktoré by sa venovali podpore rodinného života a sprevádzaniu párov pripravujúcich sa na sviatosť manželstva.

- o) Miestne cirkvi sú vyzvané, aby zvažili vhodné spôsoby a príležitosť ako potvrdiť uznanie laických chariziem a služieb zo strany spoločenstva. Mohlo by sa tak stať pri príležitosti liturgického slávenia, pri ktorom sa udeľuje pastoračný mandát.

9. Ženy v živote a misii Cirkvi

V čom bola zhoda

- a) Sme stvorení ako muž a žena na Boží obraz a podobu. Stvorenie od začiatku prejavuje jednotu i rozdielnosť, obdarúva ženy a mužov spoločnou prirodzenosťou, povolaním a osudom, s dvoma odlišnými skúsenosťami ako byť človekom. Sväté písmo svedčí o komplementárnosti a vzájomnosti žien a mužov. Zmluva medzi nimi, ktorá sa realizuje v mnohých podobách, je jadrom Božieho plánu stvorenia. Ježiš považoval ženy za svoje spoločníčky: hovoril s nimi o Božom kráľovstve; prijal ich za učeníčky, ako napríklad Máriu z Betánie. Tieto ženy, ktoré zakúsili jeho moc uzdravovať, jeho oslobodenie a uznanie, s ním putovali na ceste z Galiley do Jeruzalema (porov. *Lk* 8, 1 – 3). Tiež zvesť o zmŕtvychvstaní vo veľkonočné ráno zveril Ježiš žene, Márii Magdaléne.
- b) V Kristovi sú ženy a muži odetí rovnakou krstnou dôstojnosťou (porov. *Gal* 3, 28) a rovnako dostávajú rôzne dary Ducha. Spoločne sú povolani do spoločenstva láskyplných, nesúťaživých vzťahov v Kristovi a k spoluzodpovednosti, ktorá sa má prejavovať na všetkých úrovniach života Cirkvi. Sme, ako nám všetkým povedal pápež František, „ľuďom zvolaným a povolaným silou blahoslavenstiev“.
- c) Počas tohto zhromaždenia sme mali veľmi pozitívnu skúsenosť so vzájomnou spoluprácou medzi ženami a mužmi. Spoločne opakujeme výzvu, ktorá zaznela aj v predchádzajúcich fázach synodálneho procesu, aby Cirkev prijala rozhodnejší záväzok chápať a sprevádzať ženy z pastoračného i sviatostného hľadiska. Ženy sa túžia podeliť o svoju duchovnú skúsenosť cesty k svätosti v rôznych etapách svojho života: ako mladé dievčatá, ako matky, vo svojich priateľstvách a vzťahoch, v rodinnom živote v každom veku, v pracovnom živote a v zasvätenom živote. Ženy volajú po spravodlivosti v spoločnostiach, ktoré sú stále poznačené sexuálnym násilím, ekonomickou nerovnosťou a tendenciou zaobchádzať s nimi ako s objektmi. Ženy sú poznačené obchodovaním s ľuďmi, nútenou migráciou a vojnou. Pastoračné sprevádzanie a intenzívna obhajoba žien by mali ísť ruka v ruke.
- d) Ženy tvoria väčšinu v našich kostolných laviciach a často sú prvými misionárkami viery v rodine. Zasvätené ženy v kontemplatívnom i apoštolskom živote sú v našom prostredí darom, znamením a svedectvom zásadného významu. Dlhá história misionárov, svätíc, teologičiek a mystičiek je tiež silným zdrojom posily a inšpirácie pre dnešné ženy a mužov.
- e) Jedinečným prameňom teologického, cirkevného a duchovného významu zostáva pre všetkých Mária z Nazareta, žena viery a Matka Božia. Mária nám pripomína univerzálnu výzvu pozorne načúvať Bohu a zostať otvorení pre Ducha Svätého. Poznala radosť z narodenia dieťaťa a z jeho výchovy, no znášala aj bolesť a utrpenie. Rodila v chudobných podmienkach, stala sa utečenkyňou a prežívala smútok z krutého usmrtenia svojho Syna, ale poznala aj veľkoleposť jeho zmŕtvychvstania a slávu Turíc.
- f) Mnohé ženy vyjadrili hlbokú vďačnosť za prácu kňazov a biskupov. Avšak hovorili aj o Cirkvi, ktorá zraňuje. Klerikalizmus, šovinistická mentalita a nevhodné prejavy autority naďalej poznačujú tvár Cirkvi a poškodzujú jej spoločenstvo. Ako základ

akejkoľvek účinnej štrukturálnej zmeny je potrebné hlboké duchovné obrátenie. Sexuálne zneužívanie a zneužívanie moci a autority naďalej volajú po spravodlivosti, uzdravení a zmierení. Pýtame sa, ako môže byť Cirkev miestom, ktoré chráni všetkých.

- g) Tam, kde sa vo vzťahoch medzi mužmi a ženami v Cirkvi podkopáva dôstojnosť a spravodlivosť, oslabuje sa dôveryhodnosť nášho ohlasovania svetu. Naša synodálna cesta ukazuje potrebu obnovy vzťahov a štrukturálnych zmien. Takto môžeme lepšie prijať spoluúčasť a prínos všetkých – laikov i zasvätených, diakonov, kňazov a biskupov – ako spoluzodpovedných učeníkov v misijnom diele.
- h) Zhromaždenie žiada, aby sme sa vyhli opakovaniu chyby, keď sa o ženách hovorí ako o otázke alebo probléme. Namiesto toho si želáme podporovať Cirkev, v ktorej muži a ženy vedú spoločný dialóg, aby hlbšie pochopili horizont Božieho plánu, ktorý ich vidí spoločne ako protagonistov, bez akejkoľvek podriadenosti, vylúčenia a súperenia.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- i) Cirkvi na celom svete vyjadrili jasnú požiadavku, aby bol uznaný a ocenený aktívny prínos žien a aby sa zvýšila ich pastoračná úloha vo všetkých oblastiach života a misie Cirkvi. Ako môže Cirkev zapojiť viac žien do existujúcich úloh a služieb, aby sa lepšie prejavili dary a charizmy všetkých a aby lepšie reagovala na pastoračné potreby? Ak sú potrebné nové služby, kto by to mal rozlíšiť, na akej úrovni a akým spôsobom?
- j) V súvislosti s prístupom žien k diakonskej službe zazneli rôzne názory. Pre niektorých by bol tento krok neprijateľný, pretože ho považujú za diskontinuitu s Tradíciou. Pre iných by však otvorenie prístupu žien k diakonátu obnovilo prax prvotnej Cirkvi. Iní v tom vidia vhodnú a potrebnú odpoveď na znamenia doby, ktorá je verná Tradícii a ktorá by našla odozvu v srdciach mnohých, ktorí hľadajú v Cirkvi novú energiu a vitalitu. Niektorí vyjadrujú obavy, že táto požiadavka je prejavom znepokojujúceho antropologického zmiešavania a ak by sa jej vyhovel znamenalo by to, že sa Cirkev snúbi s duchom doby.
- k) Diskusia o tejto otázke súvisí aj so širšou prebiehajúcou reflexiou o teológii diakonátu (porov. nižšie kapitolu 11).

Návrhy

- l) Miestne cirkvi sú povzbudzované, aby rozšírili svoju prácu počúvania, sprevádzania a starostlivosti o najviac marginalizované ženy vo svojom sociálnom kontexte.
- m) Je naliehavo potrebné zabezpečiť účasť žien na rozhodovacích procesoch a možnosť preberať zodpovedné úlohy v pastorácii a službe. Svätý Otec výrazne zvýšil počet žien na zodpovedných pozíciách v Rímskej kúrii. Malo by sa tak stať aj na iných úrovniach cirkevného života, v zasvätenom živote i v diecézach. V súlade s tým je potrebné prijať príslušné ustanovenia v kánonickom práve.
- n) Je potrebné pokračovať v teologickom a pastoračnom skúmaní možnosti prístupu žien k diakonátu, s využitím výsledkov špeciálnych komisií zriadených Svätým Ocom a dosiahnutých výsledkov teologického, historického a exegetického výskumu. Ak je to možné, výsledky tohto výskumu by mali byť predložené na nasledujúcom zasadnutí synodálneho zhromaždenia.
- o) Je potrebné riešiť prípady pracovnej nespravodlivosti a nespravodlivého odmeňovania v Cirkvi, najmä v prípade zasvätených žien, s ktorými sa príliš často zaobchádza ako s lacnou pracovnou silou.

- p) Je potrebné výrazne rozšíriť prístup žien k formačným programom a teologickému štúdiu. Navrhujeme, aby sa ženy začlenili aj do programov vyučovania a prípravy v seminároch, aby sa podporila lepšia formácia na posvätnú službu.
- q) Je potrebné zabezpečiť, aby sa v liturgických textoch a cirkevných dokumentoch venovala väčšia pozornosť používaniu jazyka, ktorý bude zohľadňovať mužov aj ženy a zahŕňal by aj rôzne slová, obrazy a rozprávania, ktoré by vo väčšej miere čerpali zo skúseností žien.
- r) Navrhujeme, aby ženy dostali primeranú formáciu, ktorá im umožní byť sudkyňami vo všetkých kánonických procesoch.

10. Zsvätený život, laické združenia a hnutia: charizmatické znamenie

V čom bola zhoda

- a) Cirkev mala vždy úžitok z daru charizmiem, od tých najvýnimočnejších až po tie najjednoduchšie a najrozšírenejšie. Duch Svätý prostredníctvom nich omladzuje a obnovuje Cirkev. Svätý Boží ľud v nich s radosťou a vďačnosťou rozpoznáva prozreteľnostnú pomoc, ktorou Boh udržiava, usmerňuje a osvetľuje jej misiu.
- b) Charizmatický rozmer Cirkvi sa prejavuje v bohatých a rozmanitých formách zsväteného života. Jeho svedectvo prispieva k obnove života cirkevného spoločenstva v každej dobe a poskytuje liek proti večnému pokušeniu zosvetštenia. Rozmanité rehoľné rodiny, ktoré ho tvoria, ukazujú krásu učenia a svätosti v Kristovi, či už v osobitných formách modlitby, v službe medzi ľuďmi, alebo prostredníctvom rôznych foriem komunitného života, samoty kontemplatívneho života či na hraniciach nových kultúrnych výziev. Zsvätené osoby často ako prvé vycítili dôležité historické zmeny a počúvali podnety Ducha. Cirkev aj dnes potrebuje ich prorocký hlas a činnosť. Kresťanské spoločenstvo si tiež uvedomuje a chce byť pozorné k praxi synodálneho života a rozlišovania, ktorá sa osvedčila v spoločenstvách zsväteného života a ktorá dozrievala po stáročia. Vieme, že sa od nich môžeme učiť múdrosti, ako kráčať po synodálnej ceste. Mnohé kongregácie a inštitúty praktizujú rozhovor v Duchu Svätom alebo podobné formy rozlišovania pri vedení provinčných a generálnych kapitúl, aby obnovili svoje štruktúry, prehodnotili svoj životný štýl a zaviedli inovatívne formy služby a blízkosti voči najchudobnejším. Niekde však nachádzame aj pretrvávajúci autoritatívny štýl, ktorý nedáva priestor pre dialóg.
- c) Boží ľud s rovnakou vďačnosťou rozpoznáva zárodoky obnovy v spoločenstvách s dlhou históriou, ktoré rozkvitli do nových cirkevných spoločenstiev. Laické združenia, cirkevné hnutia a nové spoločenstvá sú vzácnym znakom dozrievania spoluzodpovednosti všetkých pokrstených. Ich osobitná hodnota spočíva v ich schopnosti podporovať spoločenstvo medzi rôznymi povolaniami, v podnetoch pre ohlasovanie evanjelia, v ich blízkosti k ľuďom, ktorí sú ekonomicky a sociálne na okraji, aj v podpore spoločného dobra. Často sú vzorom synodálneho spoločenstva a spoluúčasti na misii.
- d) Prípady zneužívania rôzneho druhu, ktoré zažili osoby v rehoľnom živote a členovia laických združení, najmä ženy, však signalizujú problém pri výkone autority a vyžadujú si rozhodné a primerané zásahy.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- e) Magistérium Cirkvi má dobre prepracované učenie o význame hierarchických aj charizmatických darov v živote a poslaní Cirkvi, ale je potrebné prehĺbiť povedomie a teologickú reflexiu o ňom v Cirkvi. Stojí za to nanovo premyslieť ekleziologický význam a

konkrétne pastoračné dôsledky tohto učenia.

- f) Rozmanitosť charizmatických prejavov v Cirkvi zdôrazňuje záväzok Božieho ľudu prežívať prorocký rozmer v blízkosti našich najmenších sestier a bratov a poskytnúť súčasnej kultúre hlbší zmysel pre duchovné aspekty života. Je potrebné hlbšie preskúmať ako zasvätený život, a tiež laické združenia, cirkevné hnutia a nové spoločenstvá dávajú svoje charizmy do služieb spoločenstva a misie v miestnych cirkvách, čím rozširujú existujúce cesty k svätosti o prorockú prítomnosť.

Návrhy

- g) Sme presvedčení, že nastal čas na zrevidovanie dokumentu *Mutuae relationes* z roku 1978, ktorý sa týka vzťahov medzi biskupmi a rehoľníkmi v Cirkvi. Navrhujeme, aby sa táto revízia dokončila synodálnym spôsobom a konzultovala so všetkými zúčastnenými.
- h) S tým istým cieľom je potrebné v synodálnom duchu zaviesť prostriedky a nástroje na podporu stretávania a foriem spolupráce medzi biskupskými konferenciami a konferenciami vyšších predstavených inštitútov zasväteného života a spoločností apoštolského života.
- i) Na úrovni jednotlivých miestnych cirkví i zoskupení cirkví si podpora misijnej synodality vyžaduje zriadenie a usporiadanie rád a poradných orgánov, v ktorých sa môžu stretávať zástupcovia laických združení, cirkevných hnutí a nových spoločenstiev, aby sa podporovali trvalé vzťahy medzi nimi a miestnymi cirkvami v živote i práci.
- j) Na všetkých úrovniach teologickej formácie, predovšetkým vo formácii posvätných služobníkov, by sa mal sledovať a v prípade potreby posilňovať význam charizmatického rozmeru Cirkvi.

11. Diakoni a kňazi v synodálnej Cirkvi

V čom bola zhoda

- a) Kňazi sú hlavnými spolupracovníkmi biskupa, tvoria s ním jeden presbyterát (porov. LG 28). Diakoni sú vysvätení na službu Božiemu ľudu v diakonii slova, v liturgii, ale predovšetkým v uskutočňovaní lásky (porov. LG 29). Synodálne zhromaždenie chce predovšetkým vyjadriť kňazom a diakonom hlbokú vďačnosť. Povzbudzuje kresťanské spoločenstvá, aby ich podporovali modlitbou, priateľstvom a spolupracou, lebo si uvedomuje, že môžu zakúšať osamelosť a izoláciu.
- b) Diakoni a kňazi vykonávajú svoju službu v najrôznejších pastoračných prostrediach: vo farnostiach, pri ohlasovaní evanjelia, medzi ľuďmi žijúcimi v chudobe a na okraji spoločnosti, vo svete kultúry a vzdelávania, ako aj na misiách *ad gentes*, v teologickom výskume, v exercičných centrách a na miestach duchovnej obnovy a v mnohých ďalších. V synodálnej Cirkvi sú posvätní služobníci povolani prežívať svoju službu Božiemu ľudu v postoji blízkosti, prijatia a načúvania všetkým, a zároveň pestovať hlbokú osobnú spiritualitu a život modlitby. Vyžaduje sa od nich predovšetkým to, aby prehodnotili svoje uplatňovanie autority a riadili sa podľa Ježiša, ktorý „*hoci má božskú prirodzenosť [...] zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu*” (Flp 2, 6 – 7). Zhromaždenie uznáva, že mnohí kňazi a diakoni svojou obetavosťou sprítomňujú Krista, dobrého pastiera a služobníka.
- c) Jednou z prekážok služby a misie je klerikalizmus. Klerikalizmus pramení z nepochopenia Božieho povolania, ktoré sa považuje skôr za privilégium než za službu

a prejavuje sa vo vykonávaní moci svetským spôsobom, čo značí, že nepripúšťa, že by mohol byť braný na zodpovednosť. Takémuto skresleniu kňazského povolania treba čeliť už od prvých fáz formácie zabezpečením úzkeho kontaktu s Božím ľudom a prostredníctvom konkrétnych skúseností so službou medzi tými, ktorí to najviac potrebujú. Vykonávanie kňazskej služby si dnes nemožno predstaviť inak ako v súlade s biskupom a ostatnými kňazmi a tiež v hlbokom spoločenstve s inými službami a charizmami. Žiaľ, klerikalizmus je postoj, ktorý sa môže prejavovať nielen medzi duchovnými, ale aj medzi laikmi.

- d) Pre vykonávanie posvätnej služby v prostredí spoluzodpovednosti je potrebné si uvedomiť vlastné schopnosti a obmedzenia. Z tohto dôvodu je dôležité zabezpečiť, aby ľudská formácia zahŕňala aj realistické sebaopoznanie, čo sa prepojí s kultúrnym a duchovným rozmerom formácie, ako aj s formáciou k učeníctvu. V tomto ohľade nemožno podceňovať prínos rodiny, z ktorej mladý človek pochádza, a kresťanského spoločenstva, v ktorom jeho povolanie dozrelo, a tiež ostatných rodín, ktoré sprevádzajú jeho rast.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- e) V kontexte formácie všetkých pokrstených pre službu v synodálnej Cirkvi si osobitnú pozornosť vyžaduje formácia diakonov a kňazov. Na tomto zhromaždení zaznela z mnohých strán požiadavka, aby semináre a iné programy kňazskej formácie zostali spojené s každodenným životom spoločenstva. Treba sa vyhnúť rizikám formalizmu a ideológiám, ktoré vedú k autoritárskym postojom a bránia skutočnému rastu povolania. Prehodnotenie štýlu a programov formácie si vyžaduje rozsiahlu revíziu a konfrontáciu.
- f) Pokiaľ ide o kňazský celibát zazneli rôzne názory. Všetci oceňujú jeho hodnotu ako prorockého a hlbokého svedectva o pripodobnení sa Kristovi; niektorí sa však pýtajú, či by sa jeho vhodnosť z teologického hľadiska pre kňazskú službu mala nevyhnutne premietnuť do disciplinárnej povinnosti v latinskej Cirkvi, predovšetkým v cirkevnom a kultúrnom kontexte, ktorý ho ešte sťažuje. Táto diskusia nie je nová, ale vyžaduje si ďalšie zváženie.

Návrhy

- g) V latinskej Cirkvi sa trvalý diakonát v rôznych cirkevných kontextoch realizoval rôznymi spôsobmi. Niektoré miestne cirkvi ho vôbec nezaviedli; v iných existujú obavy, že diakoni sú vnímaní ako určitá náhrada za nedostatok kňazov. Niekedy ich služba nachádza vyjadrenie skôr v liturgii, než v službe chudobným a núdnym v spoločenstve. Odporúčame preto preskúmať realizáciu diakonskej služby po Druhom vatikánskom koncile.
- h) Z teologického hľadiska je potrebné chápať diakonát predovšetkým sám osebe a nielen ako predstupeň k presbyterátu. Túto zmenu perspektívy, ktorá ešte nebola adekvátne realizovaná, naznačuje aj kvalifikovanie primárnej formy diakonátu ako „trvalej“, aby sa odlišila od „prechodnej“ formy.
- i) Nejasnosti okolo teológie diakonátu súvisia so skutočnosťou, že v latinskej Cirkvi bol diakonát obnovený ako samostatná a trvalá hierarchická služba až po Druhom vatikánskom koncile. Hlbšie štúdium osvetlí aj otázku možnosti pripustenia žien k diakonátu.

- j) Vzhľadom na misijný a synodálny rozmer Cirkvi je potrebné dôkladne prehodnotiť formáciu pre posvätnú službu. To znamená aj prehodnotenie *Ratio fundamentalis*, ktoré určuje štruktúru formácie. Zároveň odporúčame zabezpečiť prijatie synodálneho štýlu aj v rámci permanentnej formácie kňazov a diakonov.
- k) Pre napredovanie v budovaní synodálnej Cirkvi majú zásadný význam transparentnosť a kultúra zodpovednosti. Žiadame miestne cirkvi, aby stanovili procesy a štruktúry, ktoré umožnia pravidelnú kontrolu, akým spôsobom si kňazi a diakoni plnia svoje úlohy pri výkone svojej služby. Možno pri to vychádzať z už existujúcich inštitútov, ako sú participatívne orgány alebo pastoračné návštevy, pričom treba dbať na zapojenie spoločenstva. Každopádne sa takéto formy musia prispôbiť miestnym podmienkam a rôznym kultúram, aby neboli prekážkou alebo byrokratickou záťažou. Preto treba na regionálnej alebo kontinentálnej úrovni zvážiť, čo je najvhodnejšie pre ich rozlišovanie.
- l) V jednotlivých prípadoch by sa mala podľa miestnej situácie zvážiť možnosť opätovného zaradenia kňazov, ktorí opustili službu, do pastoračných služieb, v ktorých by sa využila ich formácia a skúsenosti.

12. Biskup v cirkevnom spoločenstve

V čom bola zhoda

- a) Podľa Druhého vatikánskeho koncilu sú biskupi ako nástupcovia apoštolov postavení do služby spoločenstva, ktoré sa uskutočňuje v miestnej cirkvi, medzi cirkvami a s celou Cirkvou. Postavu biskupa možno preto primerane chápať len v sieti vzťahov, ktorá je utkaná z tej časti Božieho ľudu, ktorá mu bola zverená, kňazov a diakonov, zasvätených osôb, ako aj ostatných biskupov a rímskeho biskupa, a to s prihliadnutím na neustále zameranie na misiu.
- b) Biskup je vo svojej cirkvi v prvom rade zodpovedný za ohlasovanie evanjelia a za liturgiu. Vedie kresťanské spoločenstvo a podporuje pastoračnú starostlivosť o chudobných a ochranu tých najzraniteľnejších. Ako viditeľný princíp jednoty má najmä úlohu rozlišovať a koordinovať rôzne charizmy a služby, ktoré Duch zosiela na pomoc ohlasovaniu evanjelia a pre spoločné dobro spoločenstva. Táto služba sa realizuje synodálnym spôsobom, keď jeho riadenie sprevádza spoluzodpovednosť a keď je jeho kázanie spojené s načúvaním vernému Božiemu ľudu a posväcovanie a slávenie liturgie s pokorou a obrátením.
- c) Biskup má nezastupiteľnú úlohu pri oživovaní a podnecovaní synodálneho procesu v miestnej cirkvi, pričom podporuje vzájomný vzťah medzi „všetkými, niektorými a jedným“. „Jedna“ biskupská služba si cení účasť „všetkých“ veriacych vďaka prispeniu „niektorých“, ktorí sú bezprostrednejšie zapojení do procesu rozlišovania a rozhodovania. Presvedčenie, s akým si sám biskup osvojí synodálny prístup, a štýl, akým vykonáva svoju autoritu, rozhodujúcim spôsobom ovplyvní to, ako sa na synodálnom procese zúčastňujú kňazi a diakoni, laici a laičky, ako aj osoby v zasvätenom živote. Biskup je povolaný byť príkladom synodality pre všetkých.
- d) V prostrediach, kde sa Cirkev vníma ako Božia rodina, je biskup považovaný za otca všetkých. V sekularizovaných spoločnostiach však zažíva táto autorita krízu. Je dôležité preto nestratiť zo zreteľa sviatosťnú povahu biskupského úradu, aby sa postava biskupa nestotožňovala s občianskou autoritou.

- e) Očakávania kladené na biskupov sú často veľmi vysoké, a mnohí biskupi hovorili o tom, že sa cítia preťažení administratívnymi a právnymi povinnosťami, čo im sťažuje plnohodnotné vykonávanie ich poslania. Biskup sa musí vyrovnat' aj s vlastnou krehkosťou a obmedzeniami a niekedy mu chýba potrebná podpora, či už ľudská alebo duchovná. Nie je zriedkavý určitý pocit osamelosti. Preto je dôležité sa na jednej strane znovu zamerať na prvky, ktoré sú pre poslanie biskupa podstatné, a na druhej strane pestovať autentické bratstvo medzi samotnými biskupmi a medzi biskupmi a ich kňazmi.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- f) V teologickej rovine je potrebné výrazne prehĺbiť význam vzájomného vzťahu medzi biskupom a miestnou cirkvou. Biskup je povoláný, aby viedol svoju miestnu cirkev a zároveň uznával a zachovával bohatstvo jej dejín, tradícií a chariziem.
- g) Je potrebné hlbšie preskúmať otázku vzťahu medzi sviatosťou vysviacky a jurisdikciou. Cieľom takéhoto štúdia by malo byť v dialógu s *Lumen gentium* a novším učením, ako je apoštolská konštitúcia *Praedicate evangelium*, objasniť teologické a kánonické kritériá, ktoré sú základom princípu zdieľania zodpovednosti biskupa, a určiť rozsah, formy a dôsledky spoluzodpovednosti.
- h) Niektorí biskupi sa vyjadrili, že je pre nich problémom odpovedať na požiadavky týkajúce sa otázok viery a morálky, v ktorých chýba v rámci episkopátu úplná zhoda. Je potrebné hlbšie sa zamyslieť nad vzťahom medzi biskupskou kolegiálnou a rôznorodosťou teologických a pastoračných názorov.
- i) Neoddeliteľnou súčasťou synodálnej Cirkvi je kultúra transparentnosti a dodržiavania postupov stanovených na ochranu maloletých a zraniteľných osôb. Je potrebné rozvíjať ďalšie štruktúry zamerané na prevenciu zneužívania. Citlivá otázka riešenia problému zneužívania stavia mnohých biskupov do zložitej situácie, keď musia zosúladiť úlohu otca s úlohou sudcu. Malo by sa zväžiť, či nie je vhodné zveriť súdnu úlohu inému orgánu, ktorý by sa kánonicky špecifikoval.

Návrhy

- j) Formou, ktorá ešte musí byť právne definovaná, je potrebné zaviesť štruktúry a postupy pravidelnej kontroly činnosti biskupa s ohľadom na štýl uplatňovania autority, ekonomickú správu majetku diecézy a fungovanie participatívnych orgánov, ako aj ochranu pred všetkými možnými druhmi zneužívania, pričom je potrebné ešte právne definovať, akými formami to robiť. Neoddeliteľnou súčasťou synodálnej Cirkvi je kultúra spoluzodpovednosti, ako aj ochrana pred zneužívaním.
- k) Ozývajú sa hlasy, aby sa biskupská rada (kán. 473 § 4), diecézna pastoračná rada a eparchiálna pastoračná rada (CIC kán. 511, CCEO kán. 272) stali povinnými a aby sa diecézne participatívne orgány stali funkčnejšími, a to aj z právneho hľadiska.
- l) Zhromaždenie vyzýva na takú revíziu kritérií výberu kandidátov na biskupov, ktorá by vyvážila autoritu apoštolského nuncia a účasť biskupských konferencií. Taktiež žiada rozšíriť konzultácie s veriacim Božím ľudom a zapojiť do konzultačného procesu väčší počet laikov a zasvätených osôb, pričom treba dbať o to, aby sa na nich v procese výberu nevyvíjal nepríjemný tlak.
- m) Mnohí biskupi vyjadrujú potrebu prehodnotiť fungovanie a posilniť štruktúru metropolitných stolíc (cirkevných provincií) a regiónov, aby sa stali konkrétnym vyjadrením kolegiality na danom území a aby prostredníctvom nich mohli biskupi

prežívať skúsenosť bratstva, vzájomnej podpory, transparentnosti a širšej konzultácie.

13. Biskup Ríma v kolégiu biskupov

V čom, bola zhoda

- a) Synodálna dynamika vrhá nové svetlo aj na službu rímskeho biskupa. Synodalita totiž symfonicky vyjadruje komunitný („všetci“), kolegiálny („niektorí“) a osobný („jeden“) rozmer Cirkvi na miestnej, regionálnej a univerzálnej úrovni. V takejto vízii je Petrova služba rímskeho biskupa neoddeliteľnou súčasťou synodálnej dynamiky, rovnako ako komunitný rozmer, ktorý zahŕňa celý Boží ľud, a kolegiálny rozmer vykonávania biskupskej služby. Preto synodalita, kolegalita a primát pápeža odkazujú jedno na druhé: primát predpokladá vykonávanie synodality a kolegality, rovnako ako oboje predpokladá vykonávanie primátu.
- b) Základným aspektom služby biskupa Ríma je podporovanie jednoty všetkých kresťanov. Ekumenická cesta už prehĺbila chápanie služby Petrovho nástupcu a musí sa v tom pokračovať aj v budúcnosti. Odpovede na výzvu sv. Jána Pavla II. v encyklike *Ut unum sint*, ako aj závery ekumenických dialógov môžu pomôcť katolíckemu chápaniu primátu, kolegality, synodality a ich vzájomných vzťahov.
- c) Dôležitým aspektom synodálnej cesty Katolíckej cirkvi je reforma rímskej kúrie. Apoštolská konštitúcia *Praedicate evangelium* potvrdzuje, že „rímska kúria nestojí medzi pápežom a biskupmi, skôr slúži obom, a to spôsobmi zodpovedajúcimi ich povahe“ (PE I.8). Podporuje reformu založenú na „živote Cirkvi ako spoločenstva“ (PE I.4) a „zdravej decentralizácii“ (PE II.2). Skutočnosť, že mnohí členovia rímskeho dikastéria sú diecéznymi biskupmi, vyjadruje katolicitu Cirkvi a má podporovať vzťahy medzi kúriou a miestnymi cirkvami. Účinná implementácia *Praedicate evangelium* môže podporiť väčšiu synodalitu v rámci kúrie tak medzi jednotlivými dikastériami, ako aj v rámci každého z nich.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- d) Je potrebné lepšie pochopiť, ako ovplyvňuje obnovené chápanie episkopátu v synodálnej Cirkvi službu rímskeho biskupa a úlohu rímskej kúrie. Táto otázka má významné dôsledky pre spôsob, akým sa prežíva spoluzodpovednosť v riadení Cirkvi. *Kódex kánonického práva* a *Kódex kánonov východných cirkví* ponúkajú na univerzálnej úrovni ustanovenia pre kolegiálnejšie vykonávanie pápežskej služby. Tie by sa mohli v praxi ďalej rozvíjať a posilňovať v budúcej aktualizácii oboch textov.
- e) Synodalita môže osvetliť spôsoby, akými môžu kardináli spolupracovať na Petrovej službe, a ako možno podporovať ich kolegiálne rozlišovanie na riadnych a mimoriadnych konzistóriách.
- f) Pre dobro Cirkvi je dôležité preskúmať najvhodnejšie spôsoby, ako podporiť vzájomné poznanie a putá spoločenstva medzi členmi kardinálskeho kolégia, berúc do úvahy aj rôznorodosť ich pôvodu a kultúry.

Návrhy

- g) Vrcholným momentom vzťahov pastierov miestnych cirkví s rímskym biskupom a jeho najbližšími spolupracovníkmi v rímskej kúrii sú návštevy *ad limina apostolorum*. Je potrebné prehodnotiť formu, akou sa uskutočňujú, aby sa čoraz viac stávali príležitosťou na otvorenú a vzájomnú výmenu názorov a skúseností, ktorá podporuje spoločenstvo a skutočný výkon kolegiality a synodality.
- h) Vzhľadom na synodálne usporiadanie Cirkvi je potrebné, aby dikastéria rímskej kúrie posilnili konzultácie s biskupmi, aby sa venovala väčšia pozornosť rozmanitosti situácií a aby sa pozornejšie načúvalo hlasom miestnych cirkví.
- i) Zdá sa vhodné zaviesť isté formy hodnotenia práce pápežských vyslancov miestnymi cirkvami v krajinách, kde vykonávajú svoje poslanie, aby sa uľahčila a zdokonalila ich služba.
- j) Navrhuje sa rozšíriť a posilniť skúsenosť rady kardinálov (C-9) ako synodálnej rady, ktorá pomáha Petrovej službe.
- k) Vo svetle učenia Druhého vatikánskeho koncilu je potrebné starostlivo posúdiť, či je vhodné vysvätiť prelátov rímskej kúrie za biskupov.

III. ČASŤ – VYTVÁRAŤ VÄZBY, BUDOVAŤ SPOLOČENSTVÁ

14. Synodálny prístup k formácii

V čom bola zhoda

- a) Každý pokrstený je ako odpoveď na Pánove dary povolaný starať sa o svoju vlastnú formáciu a využívať talenty, ktoré dostal, aby prinášali ovocie a slúžili všetkým. Čas, ktorý Pán venoval formácii svojich učeníkov, poukazuje na dôležitosť cirkevnej formácie. Často sa deje v pozadí, a predsa je pre misiu rozhodujúca. Chceli by sme sa poďakovať a všetkým, ktorí sa angažujú v tejto práci, povzbudiť ich a pozvať, aby prijali nové zamerania formácie, ktoré vyplynuli zo synodálnej cesty Cirkvi.
- b) Spôsob, akým Ježiš formoval učeníkov, je pre nás vzorom, ktorý treba nasledovať. Neodovzdával im len učenie, ale delil sa s nimi o svoj život. Príkladom svojej vlastnej modlitby ich povzbudil k prosbe: „Nauč nás modliť sa!“ Nasýtením zástupov ich učil, aby neodmietali núdznych. Keď sa vydal do Jeruzalema, ukázal im cestu ku krížu. Z evanjelia sa dozvedáme, že formácia nie je len alebo predovšetkým o posilňovaní vlastných schopností; je to obrátenie v duchu „logiky“ Božieho kráľovstva, ktoré môže urobiť aj porážky a neúspechy plodnými.
- c) Svätý Boží ľud nie je len objektom formácie, ale predovšetkým jej spoluzodpovedným subjektom. Prvá formácia v skutočnosti prebieha v rodine. Práve tu sa nám zvyčajne dostáva prvého ohlasovania viery v jazyku – ba dokonca v nárečí – našich rodičov a starých rodičov. Tí, ktorí vykonávajú túto službu v Cirkvi, preto musia svoj príspevok spájať s múdrosťou celého veriaceho Božieho ľudu. Takáto spolupráca je pre spoločenstvo nevyhnutná. To je prvý znak formácie chápanej v synodálnom zmysle.
- d) V kresťanskej iniciácii nachádzame návod, ako postupovať pri formácii. Jadrom kresťanskej formácie je prehĺbenie kerygmy, teda stretnutia s Ježišom Kristom, ktorý nám ponúka dar nového života. Katechumenátna logika nám pripomína, že všetci sme hriešnici povolani k svätosti. Preto sa zapájame do cesty vedúcej k osobnému obráteniu, ktorá sa završuje vo sviatosti zmierenia, a živíme v sebe túžbu po svätosti, podporovanú veľkým počtom jej svedkov.
- e) Boží ľud sa formuje v mnohých oblastiach. Okrem teologickej formácie zhromaždenie požaduje vzdelávanie v špecifických zručnostiach ako sú uplatňovanie spoluzodpovednosti, načúvanie a rozlišovanie; vedenie ekumenického a medzináboženského dialógu, služba najchudobnejším a starostlivosť o náš spoločný domov; angažovanie sa ako „digitálni misionári“, uľahčovania procesov rozlišovania, rozhovor v Duchu, budovanie konsenzu a riešenie konfliktov. Osobitnú pozornosť treba venovať aj katechetickému formácii detí a mladých ľudí, na ktorej by sa malo aktívne podieľať celé spoločenstvo.
- f) Formácia pre synodálnu Cirkev sa musí uskutočňovať *synodálne*: celý Boží ľud sa spoločne formuje na svojej ceste. Preto je potrebné prekonať myslenie, ktoré sa vyskytuje v mnohých oblastiach pastoračnej služby a ktoré sa spolieha na „delegovanie“ služieb. Formácia v synodálnom kľúči má Božiemu ľudu umožniť žiť naplno svoje kresťanské povolanie v rodine, na pracovisku, v cirkevnej, sociálnej a intelektuálnej oblasti. Má

umožniť každému človeku aktívne sa podieľať na misii Cirkvi podľa jeho vlastných chariziem a povolania.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- g) Odporúčame venovať sa vzťahovej a sexuálnej výchove, aby sme sprevádzali mladých ľudí pri dozrievaní ich osobnej a sexuálnej identity a podporovali dozrievanie tých, ktorí sú povolani k celibátu a čistote v zasvätenom živote. Formácia v týchto oblastiach je nevyhnutnou pomocou vo všetkých obdobiach života.
- h) Je dôležité prehĺbiť dialóg medzi vedami o človeku, najmä psychológiou a teológiou, pre lepšie pochopenie ľudskej skúsenosti, v ktorom sa tieto prístupy nebudú len jednoducho klásť vedľa seba, ale integrujú sa do zrelšej syntézy.
- i) Vo formačných programoch pre posvätnú službu musí byť široko zastúpený Boží ľud, ako to požadovali už predchádzajúce synody. Potrebujeme preto dôkladnú revíziu formačných programov s osobitným dôrazom na to, ako v nich možno podporiť prínos žien a rodín.
- j) Biskupské konferencie sú vyzvané, aby na regionálnej úrovni spolupracovali na vytváraní kultúry permanentnej formácie a vzdelávania s využitím všetkých dostupných zdrojov vrátane rozvoja digitálnych možností.

Návrhy

- k) V súvislosti so synodalitou navrhujeme, aby sa prednostne zabezpečili formačné programy navrhnuté a určené na spoločnú formáciu celého Božieho ľudu (laikov, zasvätených a vysvätených služobníkov). Diecézy by sa mali snažiť podporovať tieto projekty v rámci miestnych cirkví. Povzbudzujeme biskupské konferencie, aby spolupracovali na regionálnej úrovni a vytvorili kultúru permanentnej formácie s využitím všetkých dostupných zdrojov vrátane rozvoja digitálnych možností.
- l) Vo formačných programoch pre kandidátov na posvätnú službu by malo byť zastúpené široké spektrum členov Božieho ľudu, ako to požadovali už predchádzajúce synody. Osobitný význam má zapojenie žien.
- m) Je potrebné uplatňovať primerané normy a procesy výberu kandidátov na posvätnú službu a rešpektovať požiadavky na propedeutický program.
- n) Formácia posvätných služobníkov by mala byť navrhnutá tak, aby bola v súlade so synodálnou Cirkvou v rôznych miestnych situáciách. Pred nástupom na špecifickú formáciu by kandidáti kňazstva mali mať, hoci len počiatočnú, no významnú skúsenosť so životom v kresťanskom spoločenstve. Formácia by nemala vytvárať umelé prostredie oddelené od bežného života veriacich. Zabezpečením požiadaviek formácie na duchovnú službu môžeme podporiť autentického ducha v službe Božiemu ľudu pri kázaní, slávení sviatostí a uskutočňovaní charitatívnej činnosti. To si môže vyžadovať revíziu *Ratio fundamentalis* pre kňazov a trvalých diakonov.
- o) V rámci prípravy na ďalšie zasadanie synodálneho zhromaždenia by sa mali uskutočniť konzultácie s tými, ktorí sú zodpovední za počiatočnú a permanentnú formáciu kňazov, aby sa zhodnotilo, ako je synodálny proces prijímaný, a navrhli zmeny, ktoré podporia uplatňovanie autority v štýle primeranom synodálnej Cirkvi.

15. Rozlišovanie v Cirkvi a otvorené otázky

V čom bola zhoda

- a) Zážitok z rozhovoru v Duchu Svätom bol obohacujúci pre všetkých, ktorí sa ho zúčastnili. Zvlášť ocenili štýl použitý komunikácie, ktorý uprednostňuje slobodu vo vyjadrovaní vlastných názorov a vzájomné načúvanie. Zabránil tomu, aby sme príliš rýchlo prešli do debaty založenej na opakovaní vlastných postojov bez toho, aby sme si najprv vypočuli argumentáciu, ktorou svoj postoj podporujú iní.
- b) Tento základný prístup potom vytvára prostredie, v ktorom je možné dôkladne zvážiť otázky, ktoré sú v Cirkvi kontroverzné, ako napríklad antropologické dopady digitálnych technológií a umelej inteligencie, nenásilie a legitímna sebaobrana, otázky súvisiace so službou, otázky týkajúce sa sexuality a „telesnosti“ a iné.
- c) Pre rozvoj autenticky cirkevného rozlišovania v týchto a iných oblastiach, je potrebné pristupovať k týmto otázkam vo svetle Božieho slova a učenia Cirkvi. Zároveň sa vyžaduje náležité oboznámenie sa s nimi a dobré premyslenie. Ak sa máme vyhnúť opakovaniu prázdnych formulácií, musíme poskytnúť príležitosť na dialóg, do ktorého budú zapojené humanitné a spoločenské vedy, ako aj filozofická reflexia a teologické spracovanie.
- d) Medzi otázky, nad ktorými sa treba hlbšie zamyslieť, patrí otázka vzťahu lásky a pravdy a jeho dopadu na mnohé kontroverzné záležitosti. Skôr než za výzvu, treba tento vzťah považovať za milosť zjavenú v Kristovi. Ježiš totiž priviedol k naplneniu prísľub, ktorý sa nachádza v žalmoch: *„Milosrdenstvo a vernosť sa stretnú navzájom, spravodlivosť a pokoj sa pobožkajú. Vernosť vyrastie zo zeme, spravodlivosť zhliadne z neba“* (Ž 85, 11 – 12).
- e) Viaceré úryvky z evanjelia ukazujú, že Ježiš sa stretáva s ľuďmi v ich jedinečnom osobnom príbehu a situácii. Nikdy nevychádza z perspektívy predsudkov alebo z nejakých „nálepiek“, ale z autentického vzťahu, ktorému sa oddáva celým srdcom aj za cenu toho, že zažije nepochopenie a odmietnutie. Ježiš vždy načúva volaniu o pomoc tých, čo sú v núdzi, a to aj v situáciách, keď nie je vypovedané. Používa gestá, ktoré vyjadrujú lásku a obnovujú dôveru; svojou prítomnosťou umožňuje nový život: tí, ktorí sa s ním stretnú, odchádzajú premenení. Deje sa to preto, lebo pravda, ktorú Ježiš prináša, nie je myšlienka, ale je to samotná prítomnosť Boha uprostred nás; a láska, s ktorou koná, nie je len pocit, ale spravodlivosť Božieho kráľovstva, ktorá mení dejiny.
- f) Pripomína nám to, že nemôžeme pomáhať druhým, ak sami neprejdeme osobným i spoločným obrátením. Ťažkosti, s ktorými sa stretávame pri pretváraní Ježišovej jasnej evanjeliovej vízie do pastoračných rozhodnutí, sú znakom našej neľahkej snahy žiť podľa evanjelia. Ak používame učenie s tvrdosťou a s odsudzujúcim postojom, zrádzame evanjelium; ak praktizujeme milosrdenstvo „lacno“, nesprostredkujeme Božiu lásku. Jednota pravdy a lásky predpokladá znášať ťažkosti druhých, dokonca si ich prisvojiť, ako sa to deje medzi bratmi a sestrami. Túto jednotu však možno dosiahnuť len trpezlivým kráčaním a sprevádzaním na ceste.
- g) Niektoré otázky, ako napríklad tie, čo sa týkajú rodovej identity a sexuality, konca života, komplikovaných manželských situácií či etické otázky súvisiace s umelou inteligenciou, sú kontroverzné nielen v spoločnosti, ale aj v Cirkvi, pretože

vyvolávajú nové otázky. Niekedy nie sú antropologické kategórie, ktoré sme vyvinuli, nie sú schopné zachytiť komplexnosť, ktorá sa objavuje na základe skúsenosti alebo poznatkov vo vedách, a vyžaduje si ďalšie spresnenie a štúdium. Je dôležité venovať tejto reflexii čas a investovať do nej čo najviac energie bez toho, aby sme podľahli zjednodušeným súdom, ktoré ubližujú jednotlivcom i telu Cirkvi. Učenie Cirkvi už v mnohých týchto otázkach poskytuje určitú orientáciu, no zjavne si ešte vyžaduje pretavenie do pastoračnej praxe. Aj tam, kde je potrebné ďalšie objasnenie, nám Ježišove činy, osvojené v modlitbe a obrátení srdca, ukazujú cestu vpred.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- h) Je potrebné pokračovať v cirkevnej reflexii o pôvodnom prelínaní lásky a pravdy, o ktorom svedčí Ježiš, s cieľom zaviesť cirkevnú prax vernú tejto inšpirácii.
- i) Povzbudzujeme odborníkov v rôznych oblastiach, aby spojili svoje vedomosti s osobnou spiritualitou, aby sa ich odborné znalosti mohli stať skutočnou cirkevnou službou. Synodalita v tomto kontexte znamená pripravenosť spoločne uvažovať v službe misijnému poslaniu a v rôznych prostrediach, ale so spoločným cieľom.
- j) Bude vhodné stanoviť podmienky, ktoré umožnia teologický a kultúrny výskum, ktorý bude vychádzať z každodennej skúsenosti svätého Božieho ľudu a ktorý sa postaví do jeho služieb.

Návrhy

- k) Navrhujeme, aby sa rozvíjali iniciatívy umožňujúce spoločné rozlišovanie sporných doktrínálnych, pastoračných a etických otázok vo svetle Božieho slova, učenia Cirkvi, teologickej reflexie a zhodnotenia synodálnej skúsenosti. To sa dá dosiahnuť prostredníctvom do hĺbky idúcich diskusií medzi odborníkmi s rôznymi kompetenciami a skúsenosťami v inštitucionálnom prostredí, ktoré chráni dôvernú a podporuje úprimnú diskusiu. Ak je to vhodné, mali by sa do nej zapojiť aj ľudia, ktorých sa posudzované záležitosti priamo dotýkajú. Takéto iniciatívy by sa mali rozbehnúť pred nasledujúcim zasadnutím zhromaždenia.

16. Cesta k načúvajúcej a sprevádzajúcej Cirkvi

V čom bola zhoda

- a) Počas prvých dvoch rokov synodálnej cesty, aj počas nášho zhromaždenia, je načúvanie slovom, ktoré najlepšie vyjadruje našu skúsenosť. Je to načúvanie dávané a prijímané. Načúvanie je hlboko ľudská skutočnosť, dynamika vzájomnosti, v ktorej každý prispieva k ceste toho druhého a zároveň prijíma príspevok k vlastnej ceste.
- b) Mnohí z tých, ktorí sa zúčastnili na synodálnom procese na miestnej úrovni, a najmä tí, ktorí sa cítili v Cirkvi alebo v spoločnosti marginalizovaní, boli veľmi prekvapení pozvaním, že môžu prehovoriť a byť vypočutí v Cirkvi a Cirkvou. Skúsenosť byť skutočne vypočutý predstavuje potvrdenie a uznanie dôstojnosti, čo je účinný spôsob ako zapojiť ľudí a spoločnosť.
- c) Postaviť Ježiša do centra nášho života si vyžaduje určitý stupeň sebaobetovania. V tejto perspektíve poskytnúť načúvajúce ucho znamená byť ochotný vzdať sa centrálnemu mieste, aby sme nechali priestor pre druhého. Zažili sme to v dynamike rozhovorov v Duchu. Je to náročné asketické cvičenie, ktoré zaväzuje každého

človeka, aby si uvedomil svoje vlastné obmedzenia a zaujatosť svojho pohľadu. Preto to otvára možnosť načúvať hlasu Božieho Ducha, ktorý sa prihovára aj tým, ktorí sú za hranicami cirkevného spoločenstva, a môže iniciovať cestu zmeny a obrátenia.

- d) Načúvanie má kristologický význam; znamená osvojiť si Ježišov postoj k ľuďom, s ktorými sa stretol (porov. *Flp 2, 6 – 11*). Má aj cirkevný význam, pretože je to Cirkev, ktorá načúva prostredníctvom konania pokrstených, ktorí nekonajú len vo svojom mene, ale v mene spoločenstva.
- e) Cirkev sa počas synodálneho procesu stretla s mnohými ľuďmi a skupinami, ktorí žiadali, aby boli vypočutí a sprevádzaní. V prvom rade spomenieme mladých ľudí, ktorých žiadosť o vypočutie a sprevádzanie silne rezonovala na synode venovanej mládeži (2018) a na tomto zhromaždení, čím sa potvrdila potreba prednostne sa zamerať na mladých ľudí.
- f) Cirkev musí s osobitnou pozornosťou a citlivosťou načúvať hlasom obetí a tých, ktorí prežili sexuálne, duchovné, ekonomické, inštitucionálne či mocenské zneužívanie a zneužívanie svedomia zo strany duchovných alebo osôb pôsobiacich v Cirkvi. Autentické načúvanie je základným prvkom cesty k uzdraveniu, pokániu, spravodlivosti a zmiereniu.
- g) Zhromaždenie vyjadruje svoju blízkosť a podporu všetkým tým, ktorí prijímajú samotu ako voľbu urobenú vo vernosti Tradícii a Magistériu Cirkvi, týkajúcej sa manželstva a sexuálnej etiky, ktoré považujú za zdroj života. Kresťanské spoločenstvá sú pozvané byť im nablízku, načúvať im a sprevádzať ich v ich záväzku.
- h) Aj ľudia, ktorí sa cítia marginalizovaní alebo vylúčení z Cirkvi z dôvodu svojho manželského stavu, svojej identity alebo sexuality, tiež žiadajú, aby boli vypočutí a sprevádzaní rôznymi spôsobmi. Na zhromaždení bolo cítiť hlboký zmysel pre lásku, milosrdenstvo a súcitiť s tými, ktorí sú alebo sa cítia zranení či zanedbávaní Cirkvou, a chcú mať v nej miesto, ktoré by mohli nazývať „domovom“, kde by sa cítili bezpečne, boli vypočutí a rešpektovaní bez strachu, že budú cítiť odsúdenie. Načúvanie je predpokladom pre spoločné kráčajenie za hľadáním Božej vôle. Zhromaždenie znovu pripomína, že kresťania musia vždy rešpektovať dôstojnosť každého človeka.
- i) Na Cirkev sa tiež obracajú ľudia, ktorí trpia rôznymi formami chudoby, vylúčenia a marginalizácie v našich nerovných spoločnostiach, a hľadajú lásku, vypočutie a sprevádzanie. Načúvanie umožňuje Cirkvi pochopiť realitu chudoby a marginalizácie a priateľsky sa priblížiť k tým, ktorí trpia. Čo je tiež veľmi dôležité, umožňuje jej to, aby sa nechala evanjelizovať tými, ktorí trpia. To, že im načúva, jej tiež umožňuje pochopiť ich pohľad, konkrétne sa postaviť na ich stranu a nechať sa nimi evanjelizovať. Ďakujeme všetkým, ktorí sa angažujú v službe načúvania a sprevádzania tých, ktorí sú vo väzení a potrebujú zvlášť zažiť milosrdnú Pánovu lásku a necítiť sa izolovaní od spoločenstva. Povzbudzujeme ich, lebo mene Cirkvi uskutočňujú Pánove slová: „*Bol som vo väzení a prišli ste ku mne*“ (*Mt 25, 36*).
- j) Mnohí ľudia zažívajú stav osamelosti, ktorý sa často blíži k opustenosti. Starí a chorí ľudia sú v spoločnosti často neviditeľní. Povzbudzujeme farnosti a kresťanské spoločenstvá, aby im boli nablízku a načúvali im. Skutky milosrdenstva inšpirované evanjelióvymi slovami „*Bol som chorý a navštívili ste ma*“ (*Mt 25, 36*) majú hlboký význam pre týchto ľudí a pre posilnenie širších väzieb spoločenstva.
- k) Napokon, Cirkev chce načúvať všetkým, nielen tým, ktorí si dokážu zariadiť, aby ich bolo počuť. V niektorých regiónoch môžu mať z kultúrnych a sociálnych dôvodov členovia určitých skupín, ako sú mladí ľudia, ženy a menšiny, problém slobodne sa vyjadriť vo verejnom alebo cirkevnom priestore. Život v utláčateľských a

diktátorských režimoch tiež túto slobodu obmedzuje. To isté sa môže stať, keď sa uplatňovanie autority v kresťanskom spoločenstve stane skôr utlákom než oslobodením.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- l) Načúvanie si vyžaduje bezpodmienečné prijatie. Neznamená to robiť kompromisy pri hlásaní evanjelia alebo schvaľovať akýkoľvek navrhovaný názor či postoj. Ježiš otváral nové obzory a cesty ľuďom, ktorým bezpodmienečne načúval. Sme povolaní robiť podobne, aby sme sa s tými, ktorých stretávame, podelili o dobrú zvesť o spáse.
- m) V mnohých častiach sveta sú rozšírené malé kresťanské spoločenstvá, ktoré podporujú prax načúvania medzi pokrstenými. Sme povolaní posilniť ich potenciál, najmä skúmaním toho, ako možno takúto prax prispôsobiť mestským podmienkam.

Návrhy

- n) Čo by sa malo zmeniť, aby tí, ktorí sa cítia vylúčení, vnímali Cirkev ako prívetivejšiu? Načúvanie a sprevádzanie sú formou činnosti Cirkvi, nielen činnosťou jednotlivcov. Preto musia nájsť svoje miesto v rámci bežného pastoračného plánovania a organizovania činnosti kresťanských spoločenstiev na rôznych úrovniach, pričom sa musí využiť duchovné sprevádzanie. Synodálna cirkev musí byť načúvajúcou Cirkvou a tento záväzok sa musí premietnuť do konkrétneho konania.
- o) Túto prácu nezačíname od nuly. Cennú úlohu načúvania vykonávajú mnohé inštitúcie a štruktúry. Máme na mysli konkrétnu prácu načúvania a sprevádzania chudobných, migrantov a utečencov, ktorú vykonáva charita a mnohé ďalšie inštitúcie spojené so zasväteným životom alebo laickými združeniami. Integrálnejšie prepojenie ich práce s miestnym cirkevným spoločenstvom umožní, aby sa ich činnosť vnímala ako súčasť života celého spoločenstva, a nie ako úloha delegovaná len niektorým.
- p) Tí, ktorí vykonávajú službu načúvania a sprevádzania v jej rôznych formách, potrebujú primeranú formáciu, čo sa týka skúseností tých, s ktorými prichádzajú do kontaktu. Potrebujú tiež cítiť podporu spoločenstva. Komunity by si mali plne uvedomiť význam tejto služby vykonávanej v ich mene a mali by vedieť prijať plody tohto načúvania. Aby sa tejto službe venovala väčšia pozornosť, navrhujeme zriadiť cirkevnú službu načúvania a sprevádzania. Mala by mať základ v krste a byť prispôbená rôznym situáciám. Spôsoby, akými by sa táto cirkevná služba udeľovala, by mali podporovať zapojenie spoločenstva.
- q) SECAM (Sympóziu biskupských konferencií Afriky a Madagaskaru) sa vyzýva, aby podporovalo teologické a pastoračné rozlišovanie v otázke polygamie a sprevádzania ľudí v polygamných zväzkoch, ktorí sa obracajú na vieru.

17. Misia v digitálnom prostredí

V čom bola zhoda

- a) Digitálna kultúra predstavuje zásadnú zmenu v spôsobe, akým vnímame realitu a následne sa vzťahujeme k sebe samým, k druhým, svojmu okoliu a dokonca aj k Bohu. Digitálne prostredie mení naše procesy učenia, ako aj naše vnímanie času, priestoru, nášho tela, medzil'udských vzťahov a vlastne aj celý náš spôsob myslenia.

Dualizmus medzi reálnym a virtuálnym dostatočne nevystihuje realitu a naše skúsenosti, najmä pokiaľ ide o tých najmladších, tzv. „digitálnych domorodcov“.

- b) Digitálna kultúra teda nie je ani tak samostatnou oblasťou misie, ako skôr kľúčovým rozmerom svedectva Cirkvi v súčasnej kultúre. Preto má v synodálnej Cirkvi osobitný význam.
- c) Misionári vždy vychádzali s Kristom na nové hranice, pričom ich Duch Svätý predchádzal a pobádal do činnosti. Dnes je našou úlohou, aby sme oslovili súčasnú kultúru vo všetkých priestoroch, kde ľudia hľadajú zmysel a lásku, vrátane priestorov, ich mobilov a tabletov.
- d) Nemôžeme evanjelizovať digitálnu kultúru bez toho, aby sme jej najprv porozumeli. Mladí ľudia, a medzi nimi seminaristi, mladí kňazi a mladí zasvätení muži a ženy, ktorí s ňou majú často priamu a hlbokú skúsenosť, sú najvhodnejší na to, aby plnili misiu Cirkvi v digitálnom prostredí, a tiež na to, aby pri oboznamovaní sa s jej dynamikou sprevádzali zvyšok spoločenstva, vrátane pastierov.
- e) V rámci „digitálnej synody“ (projekt „Cirkev vás počúva“), ktorá bola súčasťou synodálneho procesu, sa ukázala kreativita a veľkorysosť tých, ktorí sa v ňom angažujú a ktorí využívajú potenciál digitálneho prostredia v misijnej perspektíve. Ukázala sa tiež potreba poskytnúť im odbornú prípravu, sprevádzanie a možnosti vzájomnej diskusie a spolupráce.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- f) Internet je čoraz viac prítomný v živote detí a rodín. Hoci má veľký potenciál zlepšovať životy ľudí, môže spôsobiť aj škody a ujmy, napríklad prostredníctvom zastrasovania, dezinformácií, sexuálneho vykorisťovania a závislosti. Je naliehavo potrebné zvážiť, ako môže kresťanské spoločenstvo podporiť rodiny pri zabezpečovaní toho, aby bol online priestor nielen bezpečný, ale aj duchovne životodarný.
- g) Existuje mnoho cenných a užitočných online iniciatív súvisiacich s Cirkvou, ktoré poskytujú vynikajúcu katechézu a formáciu viery. Žiaľ, existujú aj stránky, kde sa otázky súvisiace s vierou riešia povrchno, polarizovane a dokonca nenávisťne. Ako Cirkev i ako jednotliví digitálni misionári máme povinnosť pýtať sa sami seba, ako môžeme zabezpečiť, aby naša online prítomnosť predstavovala pre tých, s ktorými komunikujeme, skúsenosť rastu.
- h) Online apoštolské iniciatívy majú dosah a rozsah, ktorý presahuje tradične chápané územné hranice. To vyvoláva dôležité otázky o tom, ako ich možno regulovať a ktorý cirkevný orgán by mal byť zodpovedný za dohľad nad nimi.
- i) Musíme tiež zvážiť dôsledky novej digitálnej misijnej hranice pre obnovu existujúcich farských a diecéznych štruktúr. Ako sa v čoraz digitálnejšom svete vyhnúť tomu, že ostaneme uväznení v myslení, ktoré sa snaží len zachovať to, čo už robíme, a namiesto toho uvoľniť sily pre nové formy misie?
- j) Pandémia COVID-19 podnietila celý rad kreatívnych online pastoračných iniciatív, ktoré zmiernili účinky izolácie a osamelosti, ktorú zažívali najmä starší a zraniteľní členovia spoločenstva. Katolícke vzdelávacie inštitúcie tiež účinne využívali online platformy na pokračovanie formácie a katechézy počas lockdownu. Musíme zhodnotiť, čo nás táto skúsenosť naučila a aký by mohol byť jej trvalý prínos pre poslanie Cirkvi v digitálnom prostredí.

- k) Hoci mladí ľudia hľadajú krásu, mnohí z nich opustili fyzické priestory Cirkvi, do ktorých sa ich stále snažíme pozývať, a namiesto toho uprednostňujú online priestory. To znamená, že treba hľadať nové spôsoby, ako ich zaujať a ponúknuť im formáciu a katechézu. O tejto téme treba z pastoračného hľadiska uvažovať.

Návrhy

- l) Navrhujeme, aby cirkvi poskytovali uznanie, formáciu a sprevádzanie tým, ktorí už pracujú ako digitálni misionári, a zároveň im uľahčili vzájomné prepojenie.
- m) Je dôležité vytvárať siete influencerov, ktoré zahŕňajú ľudí z rôznych náboženstiev alebo aj tých bez vierovyznania, ktorí chcú spolupracovať na spoločných cieľoch podpory ľudskej dôstojnosti, spravodlivosti a starostlivosti o náš spoločný domov.

18. Participatívne štruktúry

V čom bola zhoda

- a) Ako členovia veriaceho Božieho ľudu sú všetci pokrstení spoluzodpovední za misiu, každý podľa svojho povolania, schopností a skúseností. Preto všetci prispievajú k vymýšľaniu a rozlišovaniu krokov slúžiacich na reformu kresťanských spoločenstiev a Cirkvi ako celku. Takto Cirkev prežíva „sladkú a potešujúcu radosť z evanjelizácie“. Cieľom synodality zakomponovanej v zložení a fungovaní orgánov, v ktorých sa konkretizuje, je misia. Spoluzodpovednosť má slúžiť misijnému poslaniu: dosvedčuje, že sme skutočne zhromaždení v Ježišovom mene, oslobodzuje participatívne orgány od byrokratických obmedzení a svetskej logiky moci a robí zhromaždenie plodným.
- b) Vo svetle najnovšieho učenia Cirkvi (najmä *Lumen gentium* a *Evangelii gaudium*) musí byť táto spoluzodpovednosť všetkých za misiu kritériom, ktoré je základným princípom štruktúrovania kresťanských spoločenstiev a celej miestnej cirkvi so všetkými jej službami, vo všetkých jej inštitúciách, v každom jej pastoračnom orgáne (porov. *1Kor* 12, 4 – 31). Správne uznanie zodpovednosti laikov za misijné pôsobenie vo svete sa nemôže stať zámkou na to, aby sa starostlivosť o kresťanské spoločenstvo prisudzovala iba biskupom a kňazom.
- c) Autoritou *par excellence* je Božie slovo, ktoré má inšpirovať každé stretnutie participatívnych orgánov, každú konzultáciu a každý rozhodovací proces. Aby sa tak stalo, je potrebné, aby na každej úrovni zhromaždenie čerpalo zmysel a silu z Eucharistie a aby sa formovalo vo svetle Božieho slova, ktoré si spoločne vypočuje a delí sa oň v modlitbe.
- d) Zloženie rôznych rád pre rozlišovanie a rozhodovanie v rámci synodálneho misijného spoločenstva musí zaisťovať, že v nich budú muži a ženy, ktorí majú apoštolské schopnosti a ktorí sa vyznačujú nielen častou prítomnosťou v cirkevných priestoroch, ale skutočným evanjeliovým svedectvom v bežnom živote. Boží ľud je tým viac misionársky, čím viac dá medzi sebou – a to aj v participatívnych orgánoch – zaznieť hlasom tých, ktorí už misijné poslanie žijú, lebo bývajú vo svete a jeho perifériách.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- e) Vzhľadom na to, čo sme si povedali, je dôležité položiť si otázku, ako môžeme podporiť účasť veriacich v rôznych radoch, keď mnohí z nich majú pocit, že na túto úlohu nestačia. Synodalita rastie, keď sa do procesov a rozhodovania o poslaní Cirkvi

zapája každý jej člen. V tomto zmysle sú pre nás posilou a povzbudením mnohé malé kresťanské spoločenstvá v novovznikajúcich cirkvách, ktoré každý deň prežívajú bratskú blízkosť pri Božom slove a v slávení Eucharistie.

- f) V *Amoris laetitia* pápež František poveril Cirkev, aby urobila zmeny v zložení participatívnych orgánov, a túto úlohu nemožno ďalej odkladať. Účasť pokrstených mužov a žien žijúcich v zložitých situáciách láskyplného vzťahu „sa môže prejavovať v rozličných cirkevných službách: treba preto rozlíšiť, ktoré z rozličných foriem vylúčenia, momentálne praktizovaného v liturgickej, pastoračnej, vzdelávacej a inštitucionálnej oblasti, je možné prekonať“ (299). Toto rozlišovanie sa týka aj vylúčenia týchto ľudí z farských a diecéznych participatívnych orgánov, ktoré sa v nejednej miestnej cirkvi deje.
- g) Z hľadiska evanjeliovej jedinečnosti cirkevného spoločenstva: ako môžeme prepojiť poradný a rozhodovací aspekt synodality? Ako vzhľadom na rôznorodosť charismatických a služobných darov Božieho ľudu integrovať úlohy poradenstva, rozlišovania a rozhodovania do rôznych participatívnych orgánov?

Návrhy

- h) Vychádzajúc z chápania Božieho ľudu ako aktívneho subjektu v evanjelizačnom poslaní, navrhujeme uzákoniť povinný charakter pastoračných rád v kresťanských spoločenstvách a miestnych cirkvách. Bolo by tiež žiaduce posilniť participatívne orgány náležitou prítomnosťou laikov a laičiek, čím by sa uznala ich úloha pri rozlišovaní s ohľadom na skutočne apoštolské rozhodnutia.
- i) Participatívne orgány predstavujú prvú úroveň, na ktorej možno zakúsiť dynamiku zodpovednosti tých, ktorí ju vykonávajú. Pokým ich vrelo povzbudzujeme v ich angažovanosti, vyzývame ich k tomu, aby praktizovali kultúru zodpovednosti voči spoločenstvu, ktoré zastupujú.

19. Združenia cirkví v rámci spoločenstva celej Cirkvi

V čom bola zhoda

- a) Duch Svätý hojne rozdeľuje svoje dary pre spoločné dobro, a preto sme presvedčení, že každá cirkev má čo ponúknuť spoločenstvu celej Cirkvi. Keď sa na Cirkev pozeráme ako na Kristovo telo, ľahšie pochopíme, že jednotlivé údy sú navzájom závislé a podieľajú sa na spoločnom živote: „*Ak teda trpí jeden úd, trpia spolu s ním všetky údy, a ak vychvaľujú jeden úd, radujú sa s ním všetky údy*“ (1Kor 12, 26). Preto chceme rozvíjať duchovné postoje, ktoré z tohto pohľadu vyplývajú: pokoru a veľkorysosť, úctu a zdieľanie. Dôležitá je aj ochota rásť vo vzájomnom poznaní a pripraviť potrebné štruktúry, aby sa výmena duchovného bohatstva, misijného učenia a materiálnych dobier mohla stať konkrétnou realitou.
- b) Synodálny proces ukázal, že orgány ustanovené *Kódexom kánonického práva* a *Kódexom kánonov východných cirkví* vykonávajú svoju funkciu účinnejšie, ak miestne cirkvi rozumejú ich úlohe. Skutočnosť, že Cirkev (*Ecclesia tota*) je spoločenstvom cirkví, vyžaduje, aby každý biskup vnímal a vykonával svoju povinnosť starostlivosti o všetky cirkvi (*sollicitudo omnium Ecclesiarum*) ako konštitutívny aspekt svojej služby pastiera cirkvi.

- c) V prvej fáze synodálneho procesu zohrali rozhodujúcu úlohu biskupské konferencie. Tento proces ukázal na potrebu synodality a kolegiality na kontinentálnej úrovni. Orgány pôsobiace na týchto úrovniach tiež prispievajú k uplatňovaniu synodality, pričom rešpektujú miestne skutočnosti a procesy inkulturácie. Zhromaždenie vyjadrilo presvedčenie, že týmito prostriedkami sa podarí prekonať riziko uniformity a centralizácie v riadení Cirkvi.

Otázky na ďalšiu reflexiu

- d) Skôr než vytvoríme nové cirkevné štruktúry, musíme posilniť a oživiť tie, ktoré už existujú. Je tiež potrebné preskúmať dôsledky reformy týkajúcej sa zoskupení cirkví z hľadiska ekleziológie a kánonického práva, aby mohli nadobudnúť plnší synodálny charakter.
- e) Vzhľadom na synodálnu prax Cirkvi prvého tisícročia navrhujeme preskúmať, ako možno v súčasnom kánonickom poriadku obnoviť starobylé inštitúcie a zosúladiť ich s novovytvorenými, ako sú napríklad biskupské konferencie.
- f) Ďalšie štúdium si vyžaduje aj doktrínálna a právna povaha biskupských konferencií, pričom je potrebné uznať možnosť kolegiálneho pôsobenia aj v doktrínálnych otázkach, ktoré vznikajú na miestnej úrovni, a tak znovu otvoriť úvahy ohľadom *motu proprio Apostolos suos*.
- g) Mohli by sa revidovať kánony týkajúce sa partikulárnych koncilov (plenárnych a provinčných), aby sa tak posilnila účasť Božieho ľudu podľa príkladu dišpenzu získaného na nedávnom plenárnom koncile v Austrálii?

Návrhy

- h) Spomedzi štruktúr, ktoré už kódex predpokladá, navrhujeme obnoviť a posilniť úlohu cirkevnej provincie alebo metropolitnej stolice ako miesta realizácie spoločenstva miestnych cirkví na príslušnom území.
- i) V súlade s poznatkami, ktoré sa objavili v súvislosti s cirkevnými zoskupeniami, by príslušné orgány mali zaviesť synodalitu na regionálnej, národnej a kontinentálnej úrovni.
- j) V prípade potreby navrhujeme vytvoriť medzinárodné cirkevné provincie, ktoré by slúžili biskupom, ktorí nepatria do žiadnej biskupskej konferencie, a podporovali by spoločenstvo medzi cirkvami za hranicami štátov.
- k) V krajinách latinského obradu, v ktorých existuje aj hierarchia východných katolíckych cirkví, odporúčame začleniť východných biskupov do národných biskupských konferencií a nenarušiť pritom ich nezávislosť v riadení, ako to stanovuje ich vlastný kódex.
- l) Je potrebné vypracovať kánonické usporiadanie kontinentálnych zhromaždení, ktoré by rešpektovalo osobitosti každého kontinentu a zároveň náležite zohľadňovalo účasť biskupských konferencií a jednotlivých miestnych cirkví s ich delegátmi, ktorí by reprezentovali rozmanitosť Božieho ľudu.

20. Biskupská synoda a cirkevné zhromaždenia

V čom bola zhoda

- a) Aj keď bola skúsenosť „spoločného kráčania“ vyčerpávajúca, zhromaždenie pociťovalo evanjeliovú radosť z toho, že je Božím ľudom. Nové skúsenosti spojené s touto etapou synodálnej cesty boli vo všeobecnosti vítané. Medzi najzjavnejšie patrí posun slávenia synody od udalosti k procesu (ako to naznačuje apoštolská konštitúcia *Episcopalis communio*); prítomnosť ďalších členov, žien i mužov, po boku biskupov; aktívna prítomnosť bratských delegátov; duchovné rekolekcie v rámci prípravy na zhromaždenie; slávenie Eucharistie v Chráme svätého Petra; atmosféra modlitby a metóda rozhovoru v Duchu Svätom; i samotné rozmiestnenie členov zhromaždenia v Aule Pavla VI.
- b) Pri tejto príležitosti zhromaždenie biskupskej synody, hoci si zachovalo svoj výsostne biskupský charakter, ukázalo vnútorné prepojenie medzi synodálnym rozmerom života Cirkvi (účasť všetkých), kolegiálnym rozmerom (starostlivosť biskupov o celú Cirkev) a rozmerom primátu (služba rímskeho biskupa, garanta spoločenstva).
- c) Synodálny proces bol a je časom milosti, ktorá nás povzbudzuje. Boh nám ponúka príležitosť zažiť novú kultúru synodality, schopnú usmerňovať život a poslanie Cirkvi. Pripomenuli sme si však aj to, že nestačí vytvoriť participatívne štruktúry, ak chýba osobné obrátenie k misijnej synodalite. Synodálne procesy neznižujú osobnú zodpovednosť tých, ktorí sú na základe svojej služby a chariziem povolání zúčastňovať sa na nej na rôznych úrovniach Cirkvi, ale naopak, o to viac ju požadujú.

Veci na ďalšiu reflexiu

- d) S uznaním bola prijatá skutočnosť, že sa ma zhromaždení zúčastnili aj iní členovia ako biskupi a boli tiež svedkami synodálnej cesty. Otvorenou však zostáva otázka, aký vplyv bude mať na biskupský charakter zhromaždenia ich prítomnosť ako plnoprávných členov. Niektorí vidia riziko v tom, že špecifická úloha biskupov potom nebude jasne pochopená. Bude tiež potrebné vyjasniť kritériá, na základe ktorých sú členovia, ktorí nie sú biskupmi, povolání byť súčasťou zhromaždenia.
- e) Zazneli tiež skúsenosti z prvého latinskoamerického a karibského cirkevného zhromaždenia v novembri 2021, orgánu Božieho ľudu v Brazílii a austrálskej plenárnej rady. Je potrebné v ďalšom určiť a hlbšie preskúmať, ako v budúcnosti integrovať synodalitu a kolegialitu, pričom treba rozlišovať (bez zbytočného oddeľovania) príspevok všetkých členov Božieho ľudu k vypracovaniu rozhodnutí a špecifickú úlohu biskupov. Vyjadrenie synodality, kolegiality a primátu by sa nemalo interpretovať v statickej alebo lineárnej podobe, ale v dynamickej cyklickosti a diferencovanej spoluzodpovednosti.
- f) Hoci na regionálnej úrovni je možné uvažovať o postupných krokoch (cirkevné zhromaždenie, po ktorom by nasledovalo biskupské zhromaždenie), považuje sa za vhodné objasniť, ako by sa to mohlo uskutočniť s ohľadom na Katolícku cirkev ako celok. Niektorí sa domnievajú, že forma prijatá na tomto zhromaždení zodpovedá tejto potrebe; iní navrhujú, aby po cirkevnom zhromaždení nasledovalo biskupské zhromaždenie, ktoré by rozlišovanie uzavrelo. Ďalší zasa uprednostňujú to, aby sa úloha členov synodálneho zhromaždenia vyhradila len biskupom.
- g) Bude tiež potrebné zamyslieť sa nad interakciou medzi synodálnym procesom a internetovou a mediálnou komunikáciou.

Návrhy

- h) Je potrebné zhodnotiť synodálne procesy na všetkých úrovniach Cirkvi.
- i) Je potrebné zhodnotiť ovocie prvého zasadania XVI. riadneho všeobecného zhromaždenia synody biskupov.

AKO POKRAČOVAŤ NA CESTE

„K čomu prirovnáme Božie kráľovstvo, alebo akým podobenstvom ho znázorníme?“ (Mk 4, 30)

Pánovo slovo má prednosť pred slovami Cirkvi. Slová učeníkov, dokonca aj slová synody, sú len ozvenou toho, čo hovorí sám Pán.

Keď chcel Ježiš ohlásiť Božie kráľovstvo, rozhodol sa hovoriť v podobenstvách. Božie tajomstvo približoval cez obrazy, ktoré našiel v bežných skúsenostiach ľudského života, vo svete prírody, pri práci, v prvkoch každodenného života. Týmto spôsobom nám dal najavo, že Božie kráľovstvo nás presahuje, ale nie je nám také vzdialené. Buď uvidíme Božiu vládu vo veciach tohto sveta, alebo ju nikdy nezazrieme.

Ježiš videl svoj vlastný osud v semienku padajúcom do zeme, v niečom bezcennom a bezvýznamnom, čo je predurčené rozpadnúť sa, ale predsa v sebe nesie dynamiku života, ktorá je nezvratná, nepredvídateľná, veľkonočná. Je to dynamizmus určený na to, aby dával život; aby sa stal pre mnohých chlebom – Eucharistiou.

V dnešnej kultúre, kde ľudia bojujú o nadvládu medzi sebou a sú posadnutí zviditeľnením sa, je Cirkev povolaná opakovať Ježišove slová a znovu ich oživiť v celej ich sile.

„K čomu prirovnáme Božie kráľovstvo, alebo akým podobenstvom ho znázorníme?“ Otázka nášho Pána vrhá svetlo na prácu, ktorá nás teraz čaká. Nejde o to, aby sme sa rozptýlili na viacerých frontoch, aby sme všetko zredukovali podľa logiky efektivity a procedúr. Ide skôr o to, aby sme medzi mnohými slovami a návrhmi tejto správy zachytili to, čo sa javí ako malé semienko, ktoré však nesie budúcnosť, a aby sme si predstavili, ako ho vložiť do pôdy, ktorá mu umožní rásť a dozrieť v prospech mnohých ľudí. „Ako sa to stane?“ pýtala sa Mária v Nazarete (Lk 1, 34) po vypočutí Slova. Odpoveď je len jedna: zostať v tieni Ducha a nechať sa obklopiť jeho mocou.

Keď sa pozeráme dopredu na obdobie, ktoré nás delí od druhého zasadania, ďakujeme Pánovi za doterajšiu cestu a za milosti, ktorými ju požehnal. Ďalšiu etapu zverujeme príhovoru Panny Márie, ktorá je pre verný Boží ľud na jeho ďalšej ceste znamením spoľahlivej nádeje a útechy, a príhovoru svätých apoštolov Šimona a Júdu, ktorých sviatok dnes slávime. Všetci sme pozvaní prijať toto malé semienko, ktoré predstavuje táto *Súhrnná správa*.

Adsumus Sancte Spiritus!

Rím, 28. október 2023, sviatok sv. Šimona a Júdu, apoštolov

Obsah

ÚVOD.....	2
I. ČASŤ – TVÁR SYNODÁLNEJ CIRKVI.....	5
1. Synodalita: Skúsenosť a porozumenie.....	5
2. Zhromaždení a poslaní Trojicou.....	7
3. Vstúpiť do spoločenstva viery: kresťanská iniciácia.....	9
4. Ľudia v núdzi, protagonisti na ceste Cirkvi.....	11
5. Cirkev „z každého kmeňa, jazyka, ľudu a národa“.....	13
6. Tradícia východných cirkví a latinskej Cirkvi.....	15
7. Na ceste ku jednote kresťanov.....	16
II. ČASŤ – VŠETCI UČENÍCI, VŠETCI MISIONÁRI.....	19
8. Cirkev je misia.....	19
9. Ženy v živote a misii Cirkvi.....	21
10. Zasvätený život, laické združenia a hnutia: charizmatické znamenie.....	23
11. Diakoni a kňazi v synodálnej Cirkvi.....	24
12. Biskup v cirkevnom spoločenstve.....	26
13. Biskup Ríma v kolégiu biskupov.....	28
III. ČASŤ – VYTVÁRAŤ VÄZBY, BUDOVAŤ SPOLOČENSTVÁ.....	30
14. Synodálny prístup k formácii.....	30
15. Rozlišovanie v Cirkvi a otvorené otázky.....	32
16. Cesta k načúvajúcej a sprevádzajúcej Cirkvi.....	33
17. Misia v digitálnom prostredí.....	35
18. Participatívne štruktúry.....	37
19. Združenia cirkví v rámci spoločenstva celej Cirkvi.....	38
20. Biskupská synoda a cirkevné zhromaždenia.....	40
AKO POKRAČOVAŤ NA CESTE.....	41

Text neprešiel jazykovou korektúrou